

Forum Hotel London

Hotel Edenissä
Kirjoitettu alk. 25.2.1990
Kypros.

Aikamme lapsuutta jo kansakoulun päiviltä elätti vahva kansallisuustunne, johon meitä ohjasivat sen ajan opettajat -muistakaa lapset: "koti, uskonto ja Isänmaa" - ovat kalteinta mitä teidän on aina viimeiseen saakka puolustettava".

Siihen aikaan alkoi vähän kerrallaan laantumaan Suojeluskunnasta (kodinturvajoukot) käytetty ruma sana "lahtarit", mikä oli perua punakapinan päiviltä, jota sanontaa käyttivät katkeruudessaan ne punaisten puolella taistelleet käyttivät, joilta joku omainen oli saanut väkivaltaisen kuoleman itsenäisvystaistelussa, missä ei armoa tunnettu puolin eikä toisin.

Tuohon aikaan suojeluskunta alkoi määrätietoisesti kasvattamaan ja ohjaamaan nuoria riveissään oikeudenmukaisuuteen ja tarittaessa puolustamaan taas Isänmaata vaikka ase-

Sääntönä oli että pojat pääsivät liittymään suojeluskunnan "Oravakomppaniaan" täytettyään yhdeksän vuotta mitä ikää tässä mielessä hartaudella odotettiin. Niin meilläkin. Tärkeintä tässä oli pojille se, että tuolloin heidän haltuunsa uskottiin venäläinen jalkaväen kolmen linjan kivääri. Samalla annettiin rautaisannokseksi kutsuttu kymmenen panoksen pakkaus mahdollisen pahimman yllätyksen varalta. Tuo syvä mielenkiinto aseeseen taas perustui siihen, että meitä poikia alettiin heti kuluttaa aseeseen käyttöön ampumaradalla, ankaran valvonnan alaisina. Myöskin sulkeisharjoituksissa piti kivääri olla ehdottomasti mukana, oppiakseen kaiken sen äksiisin, minkä jääkärit jo olivat tuoneet mukanaan saksasta. Lisäksi suojeluskunnan sotilaspuke oli mieluinen, ei vain yhteenkuuluvaisuuden tunnetta kasvattava, vaan myös siksi, että vähäosaisimmat saivat jopa äusvaatteetkin talon puolesta, ja aika oli tässä suhteessa sellainen, että melkein kaikki pojat olivat muka "vähäosaiset". Näitä vaatteita sitten käytettiin huomattavassa määrin työvaatteinakin, takkia lukuunottamatta, sillä niitten sotilaallisuus näkyi vain housujen sivunauhoista vihreinä, vähän enemmän kuin itse housut, mitkä olivat harmaata sarkaa, ja myöhemmin muodin muuttuessa vihreän harmaata sarkaa. Varsinainen kesä - ja hellepuku oli kellansuskeata khagia, mitä sen kestävyys ja värin puolesta kutsuttiin "pirunnahaksi".

Muistikuvana minulle on jäänyt eräs ensimmäisiä suojeluskunnan sotilasparaateja johon veljeni Kallekin ensimmäisen kerran osallistui suojeluskunnan talon kentällä:

Ensin seisovivat aikuiset suojeluskuntalaiset nelirivistönä ja sitten oravakomppania välittömästi jatkona tälle sk.komppanialle. Kalle seisoi eturivin hännillä kylmästä ja jännityksestä vähän kalpeana, kivärin pistin pään yläpuolelle ulottuen, käsivarressa sk:n paraatinauha ja hatussa s.k:n paraatiasun erikoistunnus, eli kolmihaarainen parinkymmenen sentin mittainen kuusenoksa. Juhlavaa se oli ja niin liikuttavaakin, että minulle se muistutti Väinö Stoolin tarinoihin liittyvää kuvaa Sotilaspoika. Ja vain tämä vaatetus ei ollut isän liian suuri päällystakki. Sotilaan sielu kuvastui siinä niin hyvin. Liekö ollut enne Kallen ja niin monen näidenkin poikien osata kaatua taistelussa isänmaan puolesta toisessa maailmansodassa.

Kotipitäjän sk:sta siirryin Terijoen suojeluskuntaan, koska tulin sinne vakinaiseksi asukkaaksi ja valokuvausoppiin tätini miehen valokuvamoon. Terijoen suojeluskunnan toiminta ja koulutus oli hyvin aktiivista joten minäkin pääsin ensimmäisenä kesänä kahden viikon alokaskoulutuskurssille ja siä seuraavana talvena viestiperuskurssille. Vapaaehtoisena anoin ilmavoimiin psykofyysisen kokeen läpäistyväni, mutta anomukseni myöhästyi määrääjasta ja tästä kimpaantuneena anoin ja pääsin Uudenmaan Rakuuhärvykmenttiin Lappeenrantaan. Kaikki tämä siksi, että asevelvollisuuden suorittaneella oli mahdollisuudet päästä vakinaiseksi työelämässä, ja minulla oli siihen kiire.

Kohtalo asetti taas sormensa peliin, rankaisi minua ankaralla tulirokolla, mikä päätti minun innokkaan sotilasurani ja palasin Terijoelle ammattioppiin ja veljeni Kallen tilalle, joka oli parhaillaan päättämässä asevelvollisuuttaan Polkupyöräpataljoona (PPP 1) vkköessä. Myöhemmin nimi muutettiin Jääkäripataljoona vkköseksi. Veljeni palattua asevelvollisuudesta alkoi iloinen ja vilkas soittokeikkojen kausi koko Äyräpään kihlakunnan alueella Mercuriusband orkesterin, eli vain Saaren Kallen orkesterinä. Tämä toiminta vuoden 1937 syksystä alkaen jatkui kesään 1938, jolloin Kalle muutti takaisin kotipitäjään Uudellekirkolle, mihin perusti oman valokuvaamon, mikä sopi hyvin myös orkesterikeikkailulle sieltä käsin ja kotoa, missä asui ja piti liikettä. Näin tulonsakin mukavasti paranivat. Minä keikkailin tietysti mukana orkesterin esilaulajana, välillä rummuissa ja m^hnitoimimiehenä keikkojen järjestelmissä.

Vuosi 1938 muuttui kuitenkin jo heinäkuussa sotilaallisesti rauhattomaksi, sillä suuren pyhän venäjän bolsevistinen armeija piti suuria laivastotaharjoituksia suomenlahdella, eritoten Kronstadin ja Terijoen rannikon välisellä alueella. Me paikalliset asukkaat emme tuosta kovasti häiriinnyneet, mutta kesävieraat muualta suomesta ja ulkomaalaiset pakkasivat jo toisena aamuna tavaransa ja matkustivat pois, toisena aamuna siitä, kun kesähuvioloitten ikkunat tärisivät yöllä ja Kronstadin tvkistö ampui yöharjoituksissa laivaston vetämiä maalialuksia ja valonheitinten etsiessä omia lentokoneitaan pimeältä taivaata. Näky oli mahtava osoitus suurvallan pienestä sotaharjoituksesta kun tuolloin laskin Kronstadin suurimpia valonheittämiäkin olleen yhtäaikaa toiminnassa ainakin 21 kapaletta.

Samana syksynä suojeluskunnalle aneettin eräänä iltana yleinen hälytystila, jolloin meidän oli kokoonnuttava Sk:n talolle tässpakkauksin ja rautaisannoksin mutta mihinkään maasto- tai muuhun harjotukseen emme joutuneet. Ensin Sk:n aluepäällikkö piti kurinpalautukseen viittaavan puheen ja sen jälkeen lauhkeamman kuvausen erinomaisena vertauksena meidän maanpuolustuksestamme näin:

Vertaan teille näin, ja todkaa itse sen tärkeys ja merkitys. Susi lösi metsästä villisian porsaan joka pörhistelikarvojaan puolustukseksseen ulkonäöllään. Susi kävi päälle vaivattomasti ja söi sen. Edelleen susi jatkoi saaliin etsintää ja löysi siilin. Esin se yritti suoralta kädeltä svödhä siilinkin, mutta kun siili pörhisti piikkinsä ja susi yritti uudelleen, sai se vain pahan piikin piston k^äpäläänsä, yritti vielä kerran yhtä huonolla tuloksella, mietti hetken, lähti pois ja jätti siilin rauhaan. Vertaus oli kovin k^äässillinen, mutta ajatelkaa jos Suomella pienenä maana ei olisi tehokasta vaikkakin pientä armeijaa, niin meidän kävisi kuin tuon porsaan. Tuo vertaus elähdvtti meitä melkein patriootteina valmiit

kuolemaan. Ainakaan minulle vaikuttavampaa isänmaallista puhetta en muista ennen tai sen jälkeen kuulleen.

Venäjän suomenkielisessä propagandassa havaitsi selvää kiihdyttämistä maan hallitusta ja armeijaa vastaan, sekä luvattiin jopa apua, kunhan "maailman työläiset liittykää yhteen" unelma päästäisiin toteuttamaan. Suomen kommunistisissa piireissä uskottiinkin aika pitkään, ihanteeseen, kunnes venäjän vaatimukset suomen maa-alueen luovuttamiseksi Leningradin turvallisuutta varten tulivat meidän kommunistienkin tietoon. Meidän isänmaallisten ihmisten mielestä oli ilo kerrankin nähdä suomen kansa yksimielisenä perivihollistamme vastaan. Tiltun (venäjän suomenkielisen probakandan pää akitaattori) puheet olivat oikeastaan koituneet valheina heitä itseään vastaan.

Suomessa oivallettiin naapurin "ystävälliset aiheet" ajoisaa, - - tai melkein ajoissa, ja kannaksen linnoitus-työt pantiin käyntiin täydellä teholla vapaaehtoisilla työvoimilla ja laajoitusvaroilla valtion myötävaikutuksella. Suojeluskunta ja lotat parhaina joukossa.

Kun koitti vuosi 1939 alkoi jännitys kohoamaan ei vain Terijoen kesävieraitten, vaan koko Karjalan kannaksen väestön keskuudessa. Vuotihan tietoja venäjän vaatimuksista ja sotilaallisista valmisteluistakin rajan takaa.

Ja sitten, tullessani Terijoen rautatieasemalta saattamasta, ~~saattamasta~~ sen kesän iloista seuralaistani ja hänen isänsä Irene von Bagh'ia & Hans v. Baghia, Helsingin junaan, kuulin parhaillaan uutisissa kerrotavan Saksan sotajoukkojen hyökänneen Puolaan ja ankarien taistelujen olevan käynnissä. Muuten niin iloisen Kannaksen kansan hymy ja puheliaisuus katosi heti ja tilalle tuli salainen pelko. Niihin aikoihin kun neuvostoliiton ensimmäiset aluevaatimukset oli Suomelle julkisesti esitetty, alkoi suojeluskunta aktiivisesti toimimaan m.m. niin, että minutkin herätti suojeluskunnan kokoonkutsuja jakamaan keskellä yötä liikekannallepanomääräyksiä s.k. -laisille. Niin vakavista asioista kuin ölikin kysymys, muistan kun minun piti herättää Terijoen apteekkari noin kello kolmen aikaan. Kesti, ennenkuin apteekkari tuli, juullen kai kiireisen reseptin lääkemääräyksen hakeminen, mutta kun näki minut suojeluskuntapukuisena, kutsui sisälle, lukeakseen tarkemmin määräyksen sisällön ja kuitatakseni minulle saadun määräyksen. Tällöin ilmaantui apteekkarin rouvakin yöpukeissa huoneeseen ja kohta myös talon kolme kaunotar-tytärtä todeten että jostain vakavasta oli kuitenkin kyse, minkä apteekkarin totiset kasvojen ilmeet kielivät. Tytöt ovat tyttöjä - ja heti kyselemään kaikkieä minulta. Vastailin parhaani mukaan - - ja arvatkaa ensimmäisen kysymyksen aihe? - - Eikö meidän tarvitsekaan tänään ja lähiaikoina mennä kouluun? Ei tarvitse, koska armeijan liikekannalle pannut ensimmäiset pohjanmaalta saapuvat joukot majoitetaan m.m. Terijoen yhteiskoulun tiloihin. Vastaukseni aiheutti niin voimakkaan ja naisellisen reaktion, että talon vahin tytär (lie ollut n. 14-15 ikäinen) hyppäsi yöpaitasillaan minun syliini, halasi ja hyppähti saman tien sylistäni. Minulle jäi ikuisiksi arvoitukseksi tämä voimakas mieleniläisy, oliko se vain tunneailahdus koulunkäynnin vapautuksesta, vai samalla näyttää avoimesti, että mieltymyksellä oli vissi osuus meidän välillä. Viime aivoitusta perustelin sillä, että apteekkarin

Konkoni

tyttäret pitivät aikaisemmin mainittuna syksynä suljetun piirin kotihapat heillä ja suureksi yllätyksekseni minulle ilmoitettiin etukäteen että minä olinsin sitten vanhimman tyttären seuralainen ja tanssittaja. Minä, hyvin säädyllinen nuori mies kun olin, taisin olla noissa tanssiaisissa liian varovainen, hurjan sisäisen tunte-elämäni vanki, kun en uskaltanut muuta kuin puristaa niin ihanasti partneriani, joka rohkeampana rohkeni suudella minua pyörähdellessämme salin hämärän nurkan kautta tanssiessamme. Tämä kaikki kai siksi vanhemman sisaruksen osalta, etteivät nuoremmat sisaret näkisi ja vaikuttaisi liian rohkaisevasti heihin ja partne-reihinsa.

Kun aamulla palasin kadulle, toimitettuani asianomaisille heidän palvelukseenastumismääräykset, oli kadun elämä jo rauhatonta. Saapuvien junien vihellys rautatieaseman ratapihalta ilmaisi, että vlimääräisiä junia saapui jatkuvasti. Kuului sotilaslaulua ja mekastusta, eikä ihme, sillä nämä olivat niitä sotilaita, jotka oli vasta viimeksi kotiutettuja, pääasiallisesti pohjanmaan, Mäntsälän ja keskisuomen poikia. Olisi kotonakin ollut töitä. Sen ajan muutoin niin kunnan pojat irroittelevat luon- teitaan niin, että junista joissa pojat tuotiin, ei löytynyt montakaan ehjää ikkunaa. Eikä lytynyt ainoata- kaan aseista kieltäytyjää. Se olisi ollut vielä suurempi häpeä miehelle kuin ruunun raakki, mikä viime ilmaisu lättäjalkaisesta pojasta, joka ei kelvannut asevelvolli- seksi.

Kouluille, seurataloille ja muihin suuriin sijoituspaikkoihin majoitetut sotilaat muodostettiin eri ase- lajitykiksi ja siirrettiin pääasiallisesti telta- majotukseen joista käsin kiireinen valmistautuminen alkoi.

Suojeluskuunasta muodostettiin Polkupyöräpataljoona 11:n s.k. komppania, josta taas erikoiskouluksen saaneet radistit, ja puhelinmiehet, eli viestimiehet komennettiin sinne missä näistä oli tarvetta. Nämä pikkuryhmät olivatkin tarpeellisia ja tärkeitä, sillä I-luokan radisteja s.k. koulutti huomattavan määrän.

Olin hyvin rauhaton tuona päivänä kun olin jakanut tosille palvelukseenastumismääräyksiä, mutta itseäni koskevaa sellaista en saanut. Jokapäiväinen työntekokaan ei oikein maistunut. Seuraavana päivänä menin käymään s.k:n paikallisosaston päämajassa ja siellähän se selvisi. Minua koskeva p.a.-määräys oli jäänyt kokoonkutsuja Lempiselle, joka oli tuonut minulle jaettavaksi tarkoitetut muitten määräykset. Minulle ilmoitettiin jo määrätyn sijoituspaikakseni Kellomäen puhelinkesk- kuksen, ja tetävä oli kiireellä vastaanotettava esi- miehen ominaisuudessa. Olinhan puhelinkoulutuksen saanut viestialipuseeri. Kävin kiireellä asunnollani hake- massa sotavarustukseen kuuluvan työpakkauksen ja ajoin polkupyörälläni suoraan Kellomäelle. Muu osaato ~~xi~~ oli- kin jo siellä ja siviiliperhe hyvästeli parhaillaan osastoamme. Niin vakavana kuin tilannetta oli pidettävä, isäntämme lähtiessään selvitti minulle tilannetta että "svökää ja käyttäkää kaiken hyväksenne mitä kellarista- kin löytyy ja lähtiessänne pankaa riuku savupiippuun ja hämmentäkää, ettei jää turhaa tavaraa valtaan otta- ville".

Puhelinkeskusosaston vahvuus oli alussa kaksi lot- ta ja kolme miestä, minä mukaan lukien. Yksi lotta oli koulutukseltaan keskuksenhoitaja, joka samalla ohjasi

s.k. sotilaat osittain vielä siviilikäytössä olevan puhelinkeskuksen hoitoon. Toinen lotta oli emäntä-lotta, jonka tehtävänä oli pääasiallisesti ruoanlaitto, mutta tarvittaessa muukin keskuksen hoitoon liittyvä. Seuraavana päivänä minut kutsuttiin Polkupyöräpataljoonan viestikeskukseen, jossa sain Terijoen ja Kellomäen välisen aluekartan alueen miinoituksesta, minkä Kellomäellä sijaitseva Pioneerikomppania oli tehnyt, sekä peitepiirroksen niistä poluista joita oli käytettävä, jos mieli henkensä säilyttää. Peitepiirroksen suhteen minua vannotettiin, ettei se saisi joutua kenenkään muun käsiin, puhumattakaan vainolaiselle. Se oli poltettava ja hätätilassa vaikka revittynä syötävä.

Siviiliväestö suhtautui meihin niin myönteisesti, että he luovuttivat meille muonavarojaan ja talojensa avaimiakin jos sellaiseen vielä käyttöä olisi.

Minun olikin käytävä lähes päivittäin Terijoella hakemassa s.k. komppanian muonavarikolta vahvuuttamme vastaava muonannos, mikä vaikutti suorastaan ylenpalttiselta, koska yksityiskellareista sai perunat, vihannekset sekä hillot, ettei isänmaallinen into olisi jäänyt aliravitukseksi näiltä osin.

Me miespuoliset pidimme ulkovartiota vuorokaudet ympäri ja lotat hoitivat puhelinkeskuksen. Omat yksityispuhelut eivät olleet suotavia ja meille olikin ilmoitettu, että näitä puheluita sensuroidaan. Kansainvälinen puhelinyhteyslinja kulki myös Kellomäen, eli meidän, puhelinkeskuksen kautta.

Venäläisten hyökkäystä edeltäneenä iltana, kun kansainvälinen jännitys oli meille korkeimmillaan, olin itse keskusta hoitamassa kun k.o. linjalla tuli puhelu Helsingistä Moskovaan, tunsin heti äänestä että tilaaja oli J.K. Paasikivi joka pyysi puhelun yhdistämistä Moskovassa olevalle nimisteri Yrjö-Koskiselle. Kesti, ennenkuin Yrjö-Koskinen sai puhelun. Paasikiven tiedusteluun miksi puhelua ei yhdistetty ennen käynnissä ollutta neuvottelua Yrjö-Koskiselle, ilmoitti Yrjö-Koskinen venäläisten tahallaan viivyttäneen puhelun välittämistä, ettei Suomen alueen mahdollista lisämyönnötyvistä voitaisi enää edes käsitelläkään. Kun Paasikivi sitten kysyi päättyneestä neuvottelusta ja asiointilasta, vastasi Yrjö-Koskinen sanotarkasti näin: No tiedäthän sinä mitä vanhaa levyä Molotof soittaa". Paasikivi lopetti neuvottoman tuntuksena puhelun, mutta puhelulinja pysyi avoimena. Pienen viivytyksen jälkeen kuulin ja ymmärsin, että Ruotsin ulkoministeri tarjoutui vielä välittäjäksi tässä konfliktissa, mihin Yrjö-Koskinen vastasi ja kiitti sanoen ettei mitään ollut enää tehtävissä. Sen jälkeen Helsinki-Moskova linjalta ei kuulunut muuta kuin huminaa. Aikanaan vannomani puhelinsalaisuuden säilyttäminen ei liene enää ajankohtainen edellä kertomani osalta.

J a s i t t e n, seuraavana aamuna jyrähti. Kronstadin linnoituksen suurimman tykin ammus ujelsi ylitemme Puhtulan suunnan heinäladon ensin lävistäen ja sitten räjähten pellolla.

Yritin salamapuhelua Terijoelle, saadakseni siunauksen 30 palopullon (Molotof cocktailin) käyttämiseen asuin-v.m. polttamiseen, niinkuin ennen annetut ohjeet edellyttivät. Puhelinlinjalla kuului yhtenäinen puhelujen sekamelska, eikä minun puheluni kuulunut niihin armoitetuimpiin. Kun onneksni siirryin puhelinkeskukseen äärestä antamaan pojille toimintamääräyksiä, tuli keskuspuhelinlaitteisiin kuin salaman isku niin, että koko laitteisto vain savusi. Oli selviö, ettei puhelinta enää meillä tarvittu.

Sivuhuomautuksena mainitsen, että eräs pioneeriupseeri vetäytymisen aikoihin selvitti minulle, että venäläiset tekivät kurjana tekosenaam meille sen, että johtivat korkeajännitys-sähkövirran kansainväliselle puhelinlinjalle, minkä seurausvaikutusta liekö kukaan koskaan tutkinut tai tilastoinut. Sellainen salama se oli.

Todettuani, että Pioneerikomppania räjäytteli ja poltti sotilas- ja siviilikohteita ympärillämme, minäkin jaoin pojille pottopulloja sekä lähdin toisen sotilaan kanssa kylää polttamaan. Ensimmäinen kohteemme oli Kellomäen osuuskauppa. Seinän kokoinen näyteikkuna siitä vain kiväärin perällä sirpaleiksi, itse sisälle ja kassakoneesta kaksikvamppiä kristillisestä kaverin kanssa jakaen ja sen jälkeen kaasunaamarilaukut tupakkaa ja suklaata täyteen mättäen. Se oli ensimmäinen kerta kun maailman kaikkeus tuntui minusta niin turhalta, kun realistisena ihmisenä totesin suuren kaupan ruoka- vaate- ja muun tarpeellisen tuhoamisen pakon, sodan sanelemaksi ensi askeleeksi.

Kylä paloi ja pylväät räjähtelivät ilmaan lentäen; näkyin pioneerien käden jälki. Pioneerien "Siviilijuna". Asevelvollisten antama osuva nimitys uudelle laitteelle kaikessa lyhykäisyydessään pioneerien keksinnölle; oli tällainen: Rautatieveturin perään oli kytketty tavattoman vahva ketju (pituus ehkä noin 10 metriä), mikä taas oli kiinnitetty triangeli (kolmio) rautaan, joka oli asetettu kiskojen alitse ja päistään yhdistetty samaan ketjuun. Kun nyt veturi otti vauhtia ja tiukkasi ketjun ja jatkoi saamallaan vauhdilla, veti triangelirauta kiskot irti ratapölkkyistä. Se oli hurjaa ja äänestä menoa. Ensi kokeissa k.o. rauta ei kestänyt, mutta parannetulla mallilla jo sota-aamuna rata tehtiin kolhoosin urhoille käyttökelpottomaksi. Taisi tulla monta "tsort vasmij"ta.

Kylän polttohommissa viivästyimme vähän liikaa sillä kotimaahan päin juoksevat pioneerisotilaat ilmoittivat vanjojen jo yrittävän saartaa meidät oikealta. Näimmekin oikealla puolella kuutisen suippolakkaa, mutta emme ryhtyneet tässä vaiheessa taistelutoimiin, sillä tiesimme edessämme olevat ampumalinjat jo lähellä oleviksi. Kosketus ja totetutus tulikin piippalakeille kuolinilmoituksena ja me selvisimme omien puolelle.

Ryhmäni seuraavaksi kokoontumispaikaksi oli määrätty Vammelsuun metsikkö Vammeljoen länsipuolella. Tulimme loppumatkan miinoitusalueen jälkeen pienen matkaa radanvartta pitkin Terijoelle, sen keskustaan. Vetäytyvät joukot olivat tyhjentelemässä suurempia liikkeitä ja m.m. kellosepän liikkeiden ikkunat olivat valikoituja kohteita ymmärrettävistä syistä. Olivathan liikkeet lähes täysin varastoineen jäänet yllätys- hyökkäyksen käsiin.

Kannaksen Osuusliikkeen suuri myymälä oli suuren mielenkiinnon kohteena eikä sisäänkäyntiin tarvittu enää lukittuja ovia kun kiväärinperä kävi avaimena suoraan näyteikkunasta sisään. Meidän ei enää tarvinnut käyttää edes yllämainittua väkivaltaa, sillä murteesta päättäen pohjanmaan pojat tulivat jo takahuoneista nahkatakkeja ja kunnan jalkineita kantaen. Herkkätuntoisimmat taisivat jo hankkia näin hääpuvunkin, sillä sotahan olisi voinut päättyä vaikka jo jouluksi, - - niinkuin optimistisimmat poliitikotkin kehräsivät. Minä ja muut lap-

senmielisinä matalissa kengissä sotaan lähtenheet marssimme suoraan kaupan kenkävarastoon ja lahjoitimme "patiinit" kaupan mahdolliseen alennusmyyntiin, sekä lainasimme n.k. kai-voskengät sopivammiksi jalkineiksi vapaaseen hallintaamme. Kenkien vaihto oli niin viisas teko ettette voi kuvitella-kaan. Ne olivat lämpimät, mukavat ja vedenpitävät. Varastojen suoraan löytämiseen meille oli mitä suurin apu siitä, että yksi ryhmäni pojista oli nyt, sodan syttyessä, "päättänyt opintonsa" samaisen osuuskaupan varastoapulaisena. Tämä mies tuli sikäläkin taivaan lahjana ryhmälle, että hän ohja-si meidät suoraan polkupyörävarastolle, missä olivat matala-painerenkain varustetut naisten polkupyörät vielä papereihin käärittyinä. Jos olet rakas ystävä, joskus kantanut täyspak-kausta ilman pitempää harjoitusta esim. 7 kilometriä, kuten me olimme tuona aamupäivänä jo tehneet, ja kiireisen kokoon-tumisen määränpää on noin 10 km. päässä, ymmärrät kipeiden jalkojen rukouksen.

Vammelsuun metsässä oli kuin hunnien leiri. Yhdet tulivat toiset lähtivät. Jaeltiin määrävksiä ja tuotiin ilmoituksia. Me saimme pystytettäväksemme oman teltan ja lopultahan se saatiinkin vähän vaivalloisesti pystyyn, kun suurin osa täs-tä telttayhdyskunnasta oli ensi kertalaisia tässä hommassa. Kaminaankin saatiin lopulta tuli. Lämpö tahtoi tehdä her-vottomaksi, mutta unesta ei tullut mitään, kun kaiken li-säksi olimme jo tietoisia, että aamun sarastaessa olisi läh-dettävä vetäytymään Kohti Uttakirkkoa, niinkuin sitten käsky kuuluikin.

Seuraavan illan hämärttyessä olivat joukot vetäy-tyneet Vammeljärven kylän tasolle ja edeten kohti Uudenkir-kon Kirkkojärven kylää. Taistelutoimiin ei enemmälti ryh-dytty koska huomattiin venäläisjoukkojen yrittävän jatku-vasti saartoliikettä oikealta.

Vammeljärven myllynomistajan ja myllvrakenuksiin olisijottuneena meidän, eli Jääkäripataljoona ykkösen res. pataljoonan esikunta. Paikalla oli tulinen kiire, sillä pe-lättiin, että vihollisen saartojoukot lähestyivät uhkaavasti oikealla olevaa metsää. Minut ja s.k. kaverini määrättiin kiireellä tiedustelutehtävään kohti tuota metsää. Annettiin vielä tunnussana, että sen varmasti muuttaisimme, ettei sen-tään omia vetäytyviä ammuttaisi. Kivääri kainalossa läh-dimme pellonaukeamaa pitkin liikkeelle kohti edessä olevaa metsänlaitaa. Edessämme kiemurtevi vähäinen polku. Hetken kuluttua, tultuamme lähelle metsän reunaa, ilmestvikin eteem-me ensin kaksi sotilashahmoa, heilläkin kiväärit kainalossa. Laskin kiväärin varmistimen mahdollisimman äänettömästi pois päältä ja muistutin ajatuksissani tunnussanan oikeellisuuden. Kun ei ollut pilkkopimeä, näin ettei vastaantulijoilla ollut meikäläistä sotilaslakkia, mutta vaikuttanut vanjankaan talvilakilta. Miesten ollessa noin kymmenen metrin päässä huusin " tunnussana" mutta vastausta ei kuulunut. Miehet olivat pysähtyneet. Tämän jälkeen otimme miehet tähtäimeen ja huusin " rukii verh" - - odottaen reaktiota. Kun mi-tään ei tapahtunut, hihkasin kaverilleni "maahan", jota hänkin salamannopeasti noudatti. Kysytte ehkä itsekseenne miksi? Siksi, että tämä olisi voinut olla harhautus, mihin minä sotilas onnettomuudekseen myöhemmin lankesi. Metsän laidassa olisi voinut olla edellä mainittujen soti-laiden kaverit, jotka saatuaan merkin e.m. sotilailta olisivat voineet ampua meidät todettuaan ettemme olleet heikäläisiä.

Lopultakin nämä meitä vastaan tulleet kaverit oivalsivat heihin kohdistuvan ampumisvaaran, heittivät ki-

väärät maahan, mistä me otimme ne haltuumme ja osoitimme samalla, että heidän oli kuljettava edellämme koti meidän esikuntaa, minne me heidät veimme. Siinä mennessämme toinen näistä sotilaista sanoi muutaman lyhyen sanan toiselle, jotka kuulostivat minusta saksalle tai ruotsinkielelle. Päästyämme esikunnan pihavalojen valokenttään, totesimme kaverimme ja vankimme niin hienosti puetuiksi ihanine turkishattuineen, etteivät he voineet olla muuta kuin länsimaisia vapaaehtois-sotilaita, tai mene ties Suomen ruotsalaisen Vaasan patteriston poikia. Sellainen viime mainittu yksikkökin oli läheisvydessä, vaikk'emme me heidänkielilitaitoaan tunteneet, tunnus-sanasta puhumattakaan.

Jos hermoni olisivat sen verran antaneet periksi, että olisin tunnussanaa kysyväni sen jälkeen ampunut kaverit, en tiedä ketä olisi svytetty. Esikunnassa puhuttiin ja selitettiin kummasti, jolloin minäkin totesin oppikoulun kielitaidon pohjalta että niitä, "hurrisotilaitahan" ne olivat. Mutta eivät ne meille näyttäneet suinkaan loukkaantunutta naamaa. Saivat nääs henkensä pitää. Ja palautettiin kuulemma omaan patteristoonsa kohta.

Edellä kerrotun tapauksen jälkeen alkoikin niin kiireinen vetäytyminen, saarroituksen pehossa, että esikuntapäällikkömme takkikin oli jäänyt naulaan vetäytyessä, mutta sattuihan suurempaakin kaikessa kiireessä ja kenelle tahansa.

Kun yksikkömme alkoi lähestyä Kirkkojärven kylää, eli minun kotikylääni, määräsi komppanian päällikkö minut katsomaan sopivat yöpymistilat yksikölle, koska tunsin ja tiesin isommat talot tähän tarkoitukseen, ja näin, koska vuorokausien uni vaati velkaansa. Kävin tietvsti ensiksi kotonamme ja kun talot(3) olivat asukkaista tvhjillään, palasin hakemaan yksikköäni jonka piti olla lähestymässä kyläämme noin kolmen kilometrin päässä. Oli pimeää enkä kyselvistä huolimatta löytänyt yksikköäni mistään. He olivat määräyksen saatuaan levittäytyneet puolustusasemiin lähistön metsiin. Palasin kotiini jonne tätini mies oli tullut evakkorekineen. Miehet olivat pienessä tuitterissa ja lämmittivät parhaillaan saunaamme. Kävin tekemässä viime silmäyksen taloihimme ja totesin, että sielläkin olivat omat sotilaamme "evaukoineet" tarvitsemiaan tavaroita. Se mitä eivät ottaneet mukaan ja arvokkain, oli käyttöön sopivalla kiväärin perällä rikottu. Ainoat kyneleet mitä minä sodan takia vuodatin tulivat kun näin miten kotimme antiikkikalusto, trymo-peili, pianon kansi ja Kristittyjen vainoa esittävä taulu oli tarmokkaasti tuhotu. Vihaa en ketään kohtaan tuntenut, koska tiesin, että muutaman tunnin kuluttua kaikki tämä olisi tulella; niin kuin olikin, eikä kukaan polssshewiati niillä enää soitelisi.

Kävin tuolloin vielä viimeisen kerran saunassa, otin lyhyet unokset, käskin evakkoukkojen häipyä omille teilleen ja painuin itse aamuhämärään jolloin oman yksiköni pojat tulivat kylässämme jo vastaani. Väliön vetäytyminen Peippolankylän suuntaan jatkui ja minut s.k. kaverini kanssa määrättiin jälkivarmistukseen korkeahkon mäen laelle, josta meidän oli puhelimitse (kenttäpuhelimella) pienin väliajoin ilmoitettava näkemästämme tilanteesta kotikylässämme. Omat joukkomme onnistuivat miinoittamaan osittain oman kylän maanteitä ja taloja sekä Peippolanjoen sillan.

Nautinnollinen näkemys johon veljeni Kallekin osallistui osatekijänä, oli kotikylän kauppa, missä muun

tavaran lisäksi roikkui orrella runsaasti miesten saappaita. Kallen kaveri miinoitti saapasorren siten, että orsi pudotessa tai katketessa räjäyttää dynamiittipanoksen. Kalle taas vuorostaan, kekseliäs kun oli, laittoi keittiön hellaan vahvan räjähdyspanoksen, mistä sähkösvyttyttimen langat johtivat hellan renkaitten raosta hellan päälle sijoitetun kuolleen kissan hännän juureen täysin näkymättömästi. Teorian mukaan jos halusi siis sytvttää tulen hellaan, oli luonnollisesti kissa ensin poistettava hellalta.

Tapahtui:

Kun vanjan joukot saavuttivat kauppatalon, näimme kylän loimujen valossa, miten ryssän soltut kiirehtivät evaukoimien kauppaa. Ensin meni yksi suippolakki sisälle ja tuli hetken päästä ulos saappaat kainalossa ja viittoili kavereilleen, jotka painuivat sisälle oven täydeltä. Jo osittain pettynyt Kalle sekä kaverinsa arvelivat tokkovoillatys onnistuikaan, kun keittiön puolelle lappasi "saijun", teen keittäjiä. Sitten sai jun sijasta "kiehuivat" talon hirret ilmassa, putosivat kasaan ja samassa oli koko höskä tulessa. Ilo se on vahingonilokin, vaikk' ei siinä ilossa ehtinyt sekänsä paistattelemaan, niin suuren liekin ja lämmön loisteessa, minkä oman kylän kirkon ja kellotapulien palaminen muiden muassa antoi hetken kuluttua edellä kerrotusta. Kun kylä palaa kirkkoineen illan pimetessä, on se kotiseutulaiselle syvälle sieluun luotaava vaikutus. Mikä vuosikymmenienkin kuluttua palaa unessa eteesi. Näin

se oli meille; minulle. Kun Kirkkojärven kylä paloi jo suurelta osaltaan ja omat joukkomme vetäytyivät läheltä meidän jälkivarmistusasemaa, oli odotettavissa, että meidätkin komennettaisiin vetäytymään uusiin asemiin. Tätä käskyä odotellessamme katkesi äkkiä kenttäpuhelin yhteys emmekä mekään jääneet odottamaan mitä tuleman pitää, vaan otimme kenttäpuhelimien hihnasta olalle ja painuimme kiireellä jälkijoukon perään. Tämä osoittautui taas viisaaksi teoksemme, sillä omat joukkomme olivat yllättäneet venäläispartion joka oli kaiketi suunnitellut meidän ottamista vangeikseen.

Tuona iltana tapahtui sitten kaikkien jalkaväkijoukkojen vetäytyminen Perkjärven kankaalle kaivettujen "Mannerheimin linjojen" taakse. Näiden linjojen etupuolelle sekä taakse oli kerätty suuret määrät elintarvikkeita vetäytymisalueen kaupoista. Oli leipää, kinkkuja, säilykkeitä ja m.m. kokonaisia juustotahkoja. Oli sini- ja punaleimaista ja palloja, ja kun tulimme paikalle, oli kuin kohteliaisuutta meille, jätetty jo osittain leikattujen juustoköyrien viereen iso venäläinen lihakirves. Tiedättehän sellainen leveäteräinen, ohut, joita Pietarin lihakauppias olivat Kannakselle tuoneet. No me emme aikailleet. Kenttäkeittiötä emme olleet nähneet päiviin, joten nälkäkin kurni suolia. Kun sotilaille kaikki on luvallista, mikä ei ollut kiellettyä, me muitten korppikotkien tavoin tahkojuustosta viipaloimme kirveellä ensin syötävät palat ja sitten varmuuden vuoksi leipälaukkuihin niitten kapasiteetin mukaan mahdollista seuraavaa nälkää torjumaan. Kun "se oli täytetty", siirryimme kovin turvalliseksi kuvailun Mannerheiminlinjan suomen puoleiselle alueelle, uusia määräyksiä odotellen.

Vielä samana iltana meidän piti ilmoittautua Ratsurvkmentin esikunnassa Perkjärven alueella, lähettiläs Kaurasen huvilassa, paikan ja omistajan nimi selvisi meille vasta seuraavana päivänä. Meidän tehtävämme oli hoitaa tärkeät kenttäkaapelipuhelinlinjat kunnossa ja

vetäytymistapauksessa ottaa mukaan tai hävittää k.o. kenttäpuhelimet. Ilmoittautuessa totesin ja tunsin evers-ti Alfthanin toiseksi korkea-arvoisista upseeriksi siinä huoneessa johon meidät osoitettiin. Olinhan suorittanut hänen läsnäollessaan Uudenmaan Rakuunarykmentissä asevalvolli-suuden alkaessa kuntoisuuslomakokeen, josta sain 10 vrk. kuntoisuuslomaa.

Kovin sotilaalliselle ilmoittautumiselle e.m up-seerit hymyilivät ja Alfthan sanoi että otäkkaa vähän rennommin koska nyt on sota. Sinä iltayönä suritimme jon-kun pikkutehtävän ja sen jälkeen olimme vapaat majoitta-utumaan. Iso talo oli asukkaista jo autio ja meille jäi valinnanvaraa mihin huoneeseen sijoitumme talon palve-lusväen siivessä.

ratkettu Playa
del Inglesissa
Apartmentos
Santa Fe:ssä
15.2.91-alkaen

Esikunnan lähetit olivat lämmittäneet talon saunan ja kun muut olivat kylpeneet, me kävimme vuorostamme saunomassa. Sauna olikin hieno ja nykyaikaistettu niin, että löy-lvä tuli lisää vain hanasta kääntämällä. Tykistötais-telun kumu kuului meillekin, mutta väsymys voitti vaaran.

Seuraavana aamuna lähetti ilmoitti meille ennen päivän valkenemista, että meidän olisi kiireellä purettava puhe-linvhteydet ja otettava mah. kannettava kalusto mukaamme. Sen teimme ja katsoimme olisiko mitään huomattavan arvo-kasta eväkitavaa asuinpuolella. Minua suusi sikäli onni, että löysin eräästä pöytälaatikosta kultaisen naisten rannekellon, josta tosin lasi oli rikkoutunut, mutta se oli käyntikuntoinen. Sijoitin sen tyhjäin pieneen Nivea purkkiin - - ja taas oli minulla ajan näyttäjä, mikä oli rintamaoloissa tuiki tärkeä. Oma rannekelloni oli nääs kiireisen vetäytymisen aikaan pudonnut, ja vaikka tiesin paikan, ei taskulampun valollakaan saanut paljastaa olin-paikkaamme, joten näin kävi.

Lähtö edellä mainitusta lähettiläs Kaurasen talo-losta tahatuikin viime hetkessä, sillä kranaatinheitin äänet kantautuivat jo meille. Päivä oli häthätää valjen-nut ja lentokoneiden ääniä kantautui korviimme. Suunis-timme avoimen pellon yli omille linjoille ja silloin , avoimella pellolla, minä tunsin vastustamattoman ulostuk-sen tarpeen, mikä todennäköisesti johtui taas siitä, että olimme svöneet edellisen päivän aikana vain juustoa, koska muuta ruokaa ei ollut saatavissa. Tilanteen koo-millisuus ja samalla vaarallisuus selviää teillekin, kun selvitän, että laskiessani houstut kihttuihin, minun oli kiireesti ulostettava, etteivät ainoat päällä olevat alus-housuni olisi tahriintuneet löysästä pka:sta. Koska ei ollut vähäisintäkään mahdollisuutta putaitten sellaistaen tilalle saamiseksi. Tätä hätätilaa pahensi sen, että yläpuolellamme lähestyi ryssä nelimoottorinen pommi-kone, joka räjäytti pommeillaan äsken jättämämme lähetti-läs Kaurasen kauniin ison huvilan hajalleen ja tuleen ja kun minulla ei vielä silloin ollut lumipukua, k.o. lento-koneen konekiväriampajat koittivat tarkkuuttaa konekivä-rejään Suolalaiseen suojeluskuntämiehen, joka oli hätä-paskalla Perkjärven pellolla. Lähellähän tuolloin pöl-lähtel iluodeista lumi, mutta vankka uskomukseni" ettei hiuskarvaakaan puotoaisi tieämättänä " pelasti minut kaikkinne karvoineni.

Vuokselassa pääsimme taas liittymään omiin Sk.joukkoihin ja Jääkäripataljoon^{an} yksiköihin joissa oli paljon koti-seudun poikia. Junat olivat tuoneet runsaasti joulupaketteja ja Kenttäp^östi oli ihmeissään niiden perille toimittamisessa. Osa paketin saajista oli jo kaatunutkin. Me jouduimme avustamaan pakettien jakelussa, ja sinne itsekin osamme Terijoen yhteiskoulun opettajien lähettämästä paljasta koulun pojille, sillä olihan ryhmässäni nyt pari poikaa, jotka olivat käyneet Terijoen yhteiskoulua.

Kun ratsuväki osoittautui aivan vahanaikaseksi nyt käytävässä sodassa, jalkautettiin koko ratsuväki Mannerheimin määrävksellä ja hevoset kuormastoineen piti palauttaa Lappeenrantaan. Kun olin surittanut asevelvollisuuteni Uudenmaan Rakuunarykmentissä, poimittiin minutkin niitten joukkoon, jotka komennettiin kuljettamaan ratsut Lappeenrantaan. Kukin mies sai yhden ratsun alle ja kaksi hevosta rinnalleen molemmin puolin. Matkaa tehtiin pääasiallisesti pimeään aikaan. Matka oli rasittavaa ja väsyttävää, koska piti samalla hoitaa kolmea hevosta. Illan hämärässä saapui pitkä hevoskolonna kuormastoineen L-rantaan, missä ne sijoitettiin entisiin ratsuväen talleihin samoinkuin ratsumiehistökin kasarmeihin. Paluumme oli huomattu kätyrien tai ryssän desanttien toimesta, koska taivaalle ammuttiin valoraletteja jotten merkitys sevisi meille vasta myöhemmin jo samana iltana, sillä ehkä jo kadeksan (20.00) maisa kuului vanjan lentokoneen hyrinää. Ilmavalvonta antoi lyhven hälvtyksen ja lopetti, kun kone katosi. Kone toi kuitenkin huonosti painettuja lentolehtisiä jossa suomenkielisessä tekstissä uhattiin pommittaa Lappeenrantaa sotilailisena kohteena, ellei hevosia ja sotilaita poistettaisi keskiyöhön mennessä. Ihmettelimme vihollisen tehokasta tidoitustoimintaa ja oletimme tällaista ehkä vain taktiseksi vedoksi. Istuimme kasarmien siedettävässä lämmössä, kuka leväten kuka korttia pelaten, mutta kuitenkin täydessä valmiustilassa. Kello oli tuskin ehtinyt yli kahdenkymmenenneljän, kun kaupungilta kuului täysmittainen ilmahälytys ja vähäinen ilmatorjunta avasi tulun. Kaupungista alkoi näkymään tulenlieskoja ja meidät komennettiin pelastusmiesten ja palokunnan avuksi. Kuulin myöhemmin seuraavana päivänä, että kaupungilla oli tuona yönä syttynyt ainakin 21 tulipaloa. Siihen asti meille suurinta vihaa ja voimatonta koston uhmaa antoi se, kun hevestalleihin oli pudotettu räjähdys- ja palopommeja, mitkä silpoivat ja polttivat kymmeniä hevosia. Eräsikin monista hevosista yritti hypätä ulos palavan tallin raunioista ja tulesta, ja kun sen etupuoli oli juuri seinäraunion yllä, osui räjähdyspommi hevoseen, kaula katkesi ja pää putosi tallin ulkopuolelle. Hevosten valitushuudot kuolinkappallusta ovat jääneet muistoon kuin ristille kuolemasta kerrottuna.

Samana iltayönä osuimme sammutusmatkalla pikkumökin luokse, kaupungilta tullessa näköetäisyvyydele rautatieasemaa. Kun mökistä näkyi vähäinen kynttilanvalo, päätimme me (kolme ryhmän sotilasta), mennä katsomaan, vaikka mökissä olisi desantteja, joitten suhteen meitä oli kehoitettu erikoseen valppauteen. Aseet valmiina pouleksi ryntäsimme sisälle, - - ja mitkä ystävälliset kas-

kohtasivatkaan meitä. ? Vanha ystävällisin hymyin tervehtivä Karjalaisemäntä oli iloinen omien sotapoikien näkemisestä ja kainosti katselevat pabi alle kahdenkymmenen ikäsiä tyttölästä, taisivat olla emännän tyttäriä, ottivat meidät vastaan. Selitimme vähän nolina tullemme vain vähän lämmittelemään, vaikka nuo moninaiset tulipalot ukonaisesti lämmittivätkin. Emäntä ja tyttäret nävttivät olevan pakkaamispuuhassa, mitä vähäistä nyt oli nyytteihin pantavaksi.

Emännällä oli teevesi kuumenemassa hellalla ja tarjosi auliisti meillekin, - - mutta kun oli viimeiset teelehdet kannuun panavaksi, - - kiitos tee kelpaa ja meillä oli hyää teetä eväkituna kannaksen kaupista kaasunamarilaukkuihin, joten juodaan oikein kunnan teet. Kun meillä oli vielä runsaasti sokeriakin ja emäntä pyytään panna viimeiset pullanpalat ja keksit, niin tunnelma oli kuin opetuslasten ehtoollinen.

Teenjuontimme kuitenkin katkesi loppusuoralla, kun hälytyssuurenit taas alkoivat soida. Kuullessani pommikoneen lähestyvän äänen kehoitin kaikkia äkkiä maahan, ja niin me teepöydän läheltä ja alla makasimme odottaen mitä tuleman pitää. Kun ilmapommi putoaa lähelle, kuulee sen suhahtelevan äänen, ja niin nytkin. Mökki vavahti, tuli hiljaista, eikä mitään tapahtunut. Hetken päästä ilmahälytyskin lakkasi. Teehetken päätös ja peiteltyt jäähyväiset talonväelle teimme lähtöä. Emäntä tyttärineen tuli saattamaan vielä eteiseen. Avattamme ulko-oven, totesimme vielä höyryävän parisatakilaisen pommin reijän oven edessä pommin peräsiivekkeet noin puolen metrin syvyydessä. Taisi jäädä suutariksi - totesimme hirtehisuumorilla, ja ilmoitimme asiasta esikuntaan. Ehtoollishetki meni sillä kertaa läheltä Getsemanea. Kauan sodan jälkeen katsoin tuota onnellista mökkiä kuin pyhäinjäännöstä.

Seuraavana päivänä illan hämärttyessä pantiin taas ratsastuskolonna liikkeelle ja ratsastimme koko yön kohti Verlaa, Jaalaa ja Jokelaa, missä hevoset jaettiin pieniin yksiköihin ja taidettiin osa palauttaa jo omistajilleen. Meistä ratsastajista osa palautettiin rintamalle ja viestikoulutuksen saaneet pantiin kiireellä rakentamaan kevyys-kiinteä puhelinyteksiä kiertämään Kouvolaan.

Kun 13 päivänä maaliskuuta tuli aselepo., olimme Jaalassa n.k. tekniillinen poruhka. Lammannuttava tieto tästä sai meidän pienen ryhmän etsimään lohtua niin, että esimiehemme hakki kalliilla hinnalla pullon "kipurahäntää" ja ettei tunnelma keskeytyisi, kävi joka poika hankkimassa paikallisesta apteekista pullon rautaliuosta, eli Ferri aromica cum arsenoa ja vaikutus olikin tuntuva, koska juoma oli arsenikkirautaliuosta. Sanokaas muuta, mitä kekseliäs solilas jo siihen aikaan havainoi.

Saatuamme valmiiksi osaltamme Kouvolaan kiertävän kirkasjohto puhelulinjan, yksikkömme siirrettiin Lappeenrantaan odottamaan mitä tuleman pitää. Taisteluiden ja siirtolaisiksi joutumisen aikana olimme kadottaneet kaikki yhteydet lähiomaisiin, emmekä edes tienneet missä koko kyläkuntamme oli siirtolaisina,

eli evakkoina. Äitini oli kääntynyt punaisen ristin ja pelastusarmeijankin puoleen, saadakseen jotain tietoja koh- talostamme (minusta, veljestäni Kallesta ja luutnantti Arvi Ilvosesta sisareni kihlatusta). Lappeenrannassa minut sitten kutsuttiinkin viestipataljoonⁱⁿ esikuntaan muistaak- seni 21 p:nä huhtikuuta ja ilmoitettiin heille tulleen il- moitus omaisteni osoitteesta, mikä oli : Salo, Kiikala, eikä sen enempää. Ilmoitua oli piristävä ja nyt jäin odottamman luvattua kotiuttamista, tosin vain aselevon ajaksi, ja jo samana iltapäivänä kutsuttiin minut uudelleen esikuntaan missä vakavan näköiseksi muuttunut, erittäin sympaattinen esikuntapäällikkö, kapteeni, ilmoitti minulle valitteen, että isoäitini on kuollut Kiikalassa ja että omaisten toivomuk- sena oli, että minä pääsisin hautajaisiin. Hetken kulut- tua adjutantti toi esikuntapäällikölle papereita, joiden joukosta viimeainittu otti esille ja ojensi minulla mat- kustuslupan ja litteran rautatiekuljetukselle matkalle Lappeenranta - Salo. Samalla hän ilmoitti, että sotilas- passiini oli merkitty kotiuttamisleima, mikä sisälsi vel- voitteen palata heti yksikköni kun vain siitä ilmoitettai- siin. Samalla sain hakea kolmen päivän kuivamuonan muona- varikolta. Kun rahaa ei annettu, eikä sitä liioin ollut itselläniäkään, menin Lappeenrannassa erääseen kultasepän liikkeeseen ja tarjosin heidän ostettavakseen venäjän kei- sarivallan aikaisia 10 ruplan kultarahoja, jotka olin on- nekseni saanut kuljetettua mukanaani päällysvaatteissani. Epäilevä kultasepän apulainen kutsui itsensä omistajan pai- kan päälle ja kun selvitin olevani Kannaksen poikki ja mi- ten perheeni oi aikanaan ne rehellisesti tienannut puutar- hureina, omistaja osti ne suhteellisen käyvällä hinnalla, - - ja minulla oli rahaa muutamaan siviiliateriaan ja maksuun po~~l~~jetakseni Heinolaan hakemaan Jääkäripataljoonan polkupyörävarastolta luovuttamani siviilipolkupyörä.

Clin pyörää luovuttaessani ollut kyllin viisas, kun pakko-otolla luovuttamastani pyörästä olin om~~an~~anut Jääk.pat. I adjutantilta luovutustodistuksen. Heinolassa tapasin muu- tamia tuttaviani ja lotat syöttivät hyvin, sekä kyselivät pal- jon, kun olin ensimmäisiä rintamalta palaavia sotilaita. Yöpyminen tuntui suorastaan ruhtilaalliselta niissä ol~~oi~~- sa.

Seuraavana päivänä menin Jääkäripataljoona I:n polku- pyörävarastolle hakemaan omaani, Varastonhoitaja mainitsi jo ennakkoon, että sieltä on vähän vaikeaa löytää omaansa, joten minä katsoin jo, että juoniiko tuo äijä jotain, mutta kun hän avasi varaston oven, totesin siellä olevan melkein kattoa myöten, ties kolme neljätuhatta pyörää. Varastomies totesi siinä : "ota tai etsi siitä omasi" - - ja minä tie- tysti otin ensimmäisen parhaan näköisen. Varastomies iski sil- mää ja sillä oli pyörä kuitattu saaduksi.

Heinolassa astuin taas junaan ja pyörä matkatavarana lähdin ajelemaan Saloa kohti. Salossa söin viimeiset kui- vamuona-annokseni ja ruokalassa join komeasti ison oluen päälle, mikä kuumalla ilmalla jopa kihosi hetkeksi päähän.

Salossa sain jostakin kirjakaupasta ostaa ympäristö- kartan ja kellon ja auringon mukaan oikean ilmansuunnan, totesin missä suunnassa Kiikalan evakot nyt asuvat.

Ajelin pyörällä muutamia kilometrejä ja kun ilma oli kaunis ja lämmin, istahdin ojanpenkereelle, huilaamaan kun kun kiirettä ei ollut ja sotilaan sarkapuku, ainoa vaa- tetukseni, antoi ulkoista lämpöä, muistan nytkin niin elä- västi - - - "miten maailma on ihmeellinen".

Samana iltapäivänä saavuin melkoisen pyörämatkan jälkeen taas erääseen kylään, joka kartan ja arvioni mukaan pitäisi olla Kiikala. Verkkaisten vastausten mukaan myönnettiinkin kylän olevan se, ja kun kyselin missä niitä evakita olisi, niin neuvoja silmäili aikansa ympäristöä ja vastasipa, että tuolla Kesälässä pitäisi jokunen sellainen asua. Niin että kiitosta neuvosta, - - minulta karjalaisittain. Ison tilan päärakennus löytyi ensin ja sieltä neuvottiin entiselle tarpparilta tyhjäksi jääneelle mökille; ja sieltähän se äitimuori laihtuneena ja alakuloisena löytyi. Halaukset ja kyynelät ja sitten taas tähän maalliseen eloon. Sauna oli muistaakseni jo ennakkoon lämmitetty, ja kun löytyi joku ihokas ympärille pantavaksi, vietiin minun sotilasvaatteet ensin täisamaan. Tämä etuoikeus noille parasiiteille, varsinkin tässä tapauksessa oli se, että minulla ei ollut muita vaatteita päälle pantaviksi.

Rakas mummini ja minulle läheisin omainen itseni, itseni jälkeen, Anna Kask, oma sukua Bauman, haudattiin seuraneena lauantaina Salon Kiikalan hautausmaalla, eikä meitä tietoisia surijoita äitini lisäksi paikalla ollutkaan. Niin, ennusta mustalainen, mikä on ihmisen kohtalo, mutta onohda kuulija mikä jäi totuudeksi. Ei aavistanut Anna Kask eläessään että Uudenkirkon Kirkkojärvenkylän sukuhauta ei perisi häntä rakkaan miehensä ja sukunsa joukkoon. Onneksi vain isänmaaksi sentään jälkipolville jäi Suomi.

Salon Kiikalasta vähäinen sukumme siirrettiin asutusviranomaisten toimesta Lohjalle, koska oli tapahtunut erehdys niin, että perheemme olisi kuulunut lähettää oman pitäjäläisen mukaan Kiikoisiin. Uudeksi osoitteeksi tuli: Lohja, Hiidenoja, Eliassonin talo. Täällä veljeni Kalle ja Linda Liljeqvist vihittiin ja häät vietettiin juhannusaattona v. 1940. Näissä häissä olivat mukana silloin vielä serkkuni tyttölapsi Nina Käis, siskoni, morsian Margit Saari ja mielitiettyni Irene von Bagh, joka viimeainittu oli juuri palannut Saksasta, missä oli ollut sukunsa kanssa paossa entisen venäjän keisariväen emigrantteina, koska jos neuvostoarmeija olisi vallannut Suomen, heidät olisi kaiken todennäköisyyden mukaan vangittu ja viety neuvostovallan vihollisina ties minne, - - Siperiaan t.m.

Minä oli ennen Kallen häitä hakenut ja saanut työpaikan Turun puhelinyhdistyksessä puhelinasentajana, ja sieltä tilapäisasunnonkin siirtoväen asutuskeskuksessa, mutta se annettiin vain kahdeksi viikoksi, minkä jälkeen työpaikan saaneella oli velvollisuus hakea itse maksullinen asunto, niinkuin sitten teinkin. Työpaikan saaneelta lopetettiin myöskin heti rintamalta palanneen odotusraha mitä sijoituskunta maksoi. Kun kuulin, että Turun kaupunki oli saanut suurliikkeiltä lahjoituspukuja m.m. Tiklas G.Y:lä siirtolaisrintamamiehille jaettaviksi, kutsumin veljeni Kallen heti Salosta Turkuun puvun hakuun ja niin me veljekset jonotimme ensimmäiset siviilipuvut. Ettei näitä pukuja olisi jaettu "kutsumattomille vieraille" tehtiin jokaisen puvun saaneen sotilaspassiin, takasivuille merkitä puvun saannista. No sehän eihaitannut kellä oli liian pitkät lahkeet, kellä liian pitkät hihat, olihan Vänrikki Stolin sotilaspoikakin täysin kunniallinen isänsä sotilaspuvussa.

Kalle-veljeni lähti sitten Lohjalta Imatralle nuorikkonsa Lidan kanssa ja äitini seurasi heidän mukanaan. Kalle sai välittömästi valokuvaamon hoitajan paikan Imatran keskustasta, ja omistaja oli erittäin tyytyväinen liikkeenhoitajaansa joka oli täysin ammattitaitoinen liikkeen kirjanpidonkin hoidossa (Kallehan oli kauppakoulun käynyt) Kaiken lisäksi Kalle, viihdyttääkseen asiakkaita, otti haitarin esille ja soit-teli kappaleita mitä vaan asiakkaat toivoivat.

Puhelinasantajan ulkotyö kesäaikana ja kauniilla ilmalla kävi kyllä laatuun, mutta minä olin syntyään sisätyöläinen terveyden ja järjenkin puolesta, mistä svystä jo syyskesällä hain lehdestä valokuvaamon hoitajan paikkaa, ja vllättävän nopeasti tarjottiin Virolahden Virojoelle ja palkkaakin luvattiin minkä pyytäisin. Armeijan yksiköitten keskitys ja suuret kiireiset linnoitustyömaat Virolahden Säkäjärvellä antoivat yllättäen niin paljon valokuvaustöitä, ettei itseopinut lähes harrastelija-valokuvaaja hallinnut enää työtä - - ja rahantuloa.

Tein valokuvaamossa pitkiä työpäiviä ja palkattiin ^{ko}isti. Muita aputöitä teki isännän vaimo. Kun isäntä halusi jo perustaa sivuliikkeen, jossa valokuvattaisiin vain sunnuntaisin, lähetin hänet Helsingistä hakemaan uuden ateljeekoneen Grundner-sukijalla ja koko joukon ammattialan koneita ja laitteita joita harrastelija ei ollut edes nähnytään. Isännän innostus ja laitteiden osto kävi taloudellisesti hyvin päinsä, sillä olin laskenut, että puhdas tuotto kuukaudessa, kaikkien kustannusten jälkeen oli noin kymmenentuhatta markkaa sen aikaista rahaa.

Syys ja talvi menivät kiireisessä työssä ja hankia hiihdellessä. Sisareni oli vihitty Hämeenlinnan kirkossa ja asuivat miehensä luutnantti Arvi Ilvessä äidin kanssa upseeriasuntolassa. Kun kenttätykistö III:n siirrettiin Taavettiin, siirtyi nuori pari sinne rakennettuun viihtyisään, Kivijärven rannalle rakennettuun sotilasparakkiin. Rauhan kumuluspilvet alkoivat kuitenkin muuttumaan ukkospilviksi jälleen, kun kuulimme pohjoissuomeen alkaneen siirtyä sellaisia sotilaita joilla oli alppikengät ja hatussa edelweiss-kukka.

Se oli joku juhannuksen aluspäivistä kun isäntäväki kutsui juuri aamiaispöytään, ikkunasta näkyi ³⁰⁰⁰⁰⁰ kuitenkin asiakas olevan tulossa liikkeeseen, jolloin hoitavani vielä tämän asiakkaan, tulevani välittömästi perässä. Enpä silloin arvannut että tämä oli viimeinen asiakkaani minkä valokuvaajana hoidin. Tämä oli paikallinen siviilipukuinen suojeluskuntalainen joka toi minulle kiireisen palvelukseenastumismääräyksen. Määräyksestä ilmeni, että minun oli välittömästi ilmoitauduttava Säkäjärven linnoitusvyöhykkeen määrätyn bunkkerin kokoamispaikalla. Sinä iltana meille annettiin Belgialaisvalmisteiset kevyet konekiväärit ja niihin metalliset niveltyvät panosvyöt soveltuvine panoksineen ladattaviksi panoslaatikoihin soveltuvan pituisiksi. Toimenpide ilmaistiin niin kiireiseksi, että latasimme ulkona kauniissa kesäyössä aamun valkenemiseen asti.

Seuranneena päivänä ilmaantui paikalle eri arvoisia upseereita listoineen ja alkoivat poimia eri sotilastehtäviin koulutettuja sotilaita ja aliupseereita. Entinen sotilaskoulutukseni sai jäädä taakse ja minusta värvättiin panssarintorjuntajoukkueeseen, ammusmieheksi Ranskalaisvalmisteiselle Marianne nimiselle p.s.torjuntatykille. Tämän ammukseni eivät olleet räjähtäviä mutta sitäkin parempi panssarintorjuntajoukkueen läpäisykyky. Jatkossa seurasi suurella sankaruudella harjoitusammunta ja tarkkuus oli verrattavissa hyvän jalkaväen tarkkuuteen.

Kun välirauha (aselepo) rikkoontui, meidät lähetettiin aselepolinjalle taisteluvalmiuteen, josta sitten alkoi vyörytys laajalla rintamalla Viipurin suuntaan. Alussa kohtasimme kovanpaakin vastarintaa ja tulitusta Ykspään pysäkin ja Rokkalanjoen ympäristössä. Kun venäjän armeijan joukot huomaisivat Suomalaisten koukkauksen ansiosta olevansa saarroksissa koko Karjalan kannaksella, yrittivät ne vetäytyä koko alueelta, mutta suurelta osin liian myöhään. Vallattuumme Viipurin, jota vihollisjoukot yrittivät melkoisesti puolustaa, pidettiin paraati, johon meidänkin panssarintorjuntaväen piti osallistua, mutta kun suuri Sommeen motto oli parhaillaan tekeillä, meidät lähetettiin varmistamaan, ettei panssarien taholta mitään yllätystä pääsisi tapahtumaan. Meidät määrättiin muiden jalkaväkijoukkojen kanssa sulkemaan perääntymistiet Koiviston kautta. Lähestyessämme Koiviston satamaa, alkoi jo kilometrejä ennen tulla meitä vastaan vanjan sotilaita, jotka antautumisen merkiksi löivät pistimestä kiväärinä maahan ja sitten tassut pystyyn. Suurin osa näistä antautujista oli hysteerisiä ja näyttivät kohti rintaansa kädellä kuin osoittaen, että ampukaa vaan heidät heti. Kun meikälaiset sotilaat hymyilivät minulle toimenpiteelle ja useimmiten tarjosivat tupakankin, kääntyi näitten sotilaitten mieli päinvastaiseksi ja tolkuttivat että Stalin - paha mies, pitäisi tehdä näin, osoittaen, että kaula pitäisi katkaista. Kun lopulta alkoi vangiksi tarjoutujia tulla miinapaljon, ettei meillä ollut varaa lähettää ketään ohjaamaan heitä takaa tuleville joukoille, viittasimme vain suunnan minne päin heidän oli mentävä. Kiväärit piti sentään jättää maahan töykittyinä. Me lisäsimme peräänajovauhtia, kun kuulumme kolonnan pakenevan edessämme kohti Koiviston satamaa.

Kun maasto laskeutuu satamaa kohti ja tulimme sellaiseen kohtaan, mistä koko alue paljastui, näkyi edessämme kaunis Koiviston kirkko ja satamassa tulisen kiireinen touhu, kun kolonna työntyi laiturille, mistä lastattiin sotakalustoa proomuihin, jotka yritettiin kuljettaa tavaroineen venäläisten vallassa olevaan saareen. Muutaman panssariammuksen ehdimme lähettää kohti merikuljetusta, minkä jälkeen eivät vanjat tulleet enää hakemaan tavaroitaan eikä liioin miehistöäkään.

Koiviston satamassa vanjan sotilaat osittain yrittivät vielä piiloutua laitureitten alle, josta meikäläiset jahtasivat heidät kuin rotat ulos koloistaan. Jälkeenpäin kuulimme että vangiksi antautuneitten määrä olisi noussut tällä kohdin noin kolmeensataan.

Ennen auringonlaskua sijoitimme p.s. tykkimme satamaa puolustamaan. niin, ettei ainakaan mereltä päin tulisi mitään yllätyksiä. Venäläiset olivat kaivaneet kirkon ympärillä olevaan hautausmaahan ampumahautoja, missä kaivannoissa ja hiekkakasoissa oli pääkalloja ja sääriluita meidän vahalta kristilliseltä ajalta.

Vartiosta vapaana olevat kaverit, niinkuin minäkin, lähdimme evakuoimaan lähitaloista ja satamasta mahdollista meille kelpavaa sotasaalista, josta suuri osa osoittautui vanjan talvisodan aikana ryöstämäksi sotasaaliiksi suomesta.

Minä löysin ja otin haltuuni käyttökelpoisen 9x12 valokuvauskamerakxin, sekä siviilikäyttöisen puhelinkoneen. Nämä tavarat peitin maahan tervahuopaan ja pesusoikkoon Koiviston kirkon seinän lähettävälle ja tein oikein "aarrekarta" siitä silmälläpitäen, että rauhan palattua hakisin ne omaan käyttööni. Välihuomautuksena saan mainita, että rauhan palattua tämäkin paikka jäi uudelleen ryssän hallinn^{aan} vilä tähänkin päivään saakka.

Tykkiryhmäni kaveri Rasan Tommi löysi jopa viisirivisen hanurin, jota opetteli kiireellä soittamaan, sillä vaikeus oli siinä, että venäläisessä hanurissa on erilainen näppäimistön koplaus kuin meillä täällä länsimaissa.

Illan hämärtyessä nousi kuu taivalle, ampumahaudat kirkkomaan leposijoilla ja Rasan Tommi kirkon rapulla istuen hanuria näppäilleni ja kaksi pääkalloa Tommin toinen toisella puolen kirkon rapulla, antoivat lähtemättömän kuvan tästä maailman kaikkeudesta ja sodan raadollisuudesta. Yö soi kuitenkin mellä tuona hetkenä rauhallisen yön. Oli vielä kesä ja lämmintä.

Seuraavana päivänä tuli 5-6 korkea-arvoista upseeria tutustumaan satama-alueeseen jossa me olimme asemassa. Varoitimme k.o. seuruetta näyttäytymästä enemmälti, sillä vanjan tvkistö ja k.r.h. suuntasivat heti lähisaa-resta tulensa meitä kohti, jos vähänkin näkyi liikettä.

Upseerijoukko ei kuitenkaan ollut kuulevinaankaan meidän varoituksia, vaan poseerattuaan aikansa ympäristöissä siirtyi Koiviston kirkkoon sisälle. Kun kuulimme hyvin venäläisten ampumien ammusten lähtölaukaukset, suojauduimme heti. Edellä mainittu upseerijoukko käiketi ihaillessa kirkkoa sisältä ja eritoten sen suuren pääikkunan lasimaa-lausta, osui vanjan loistavasti suunnattu melkoinen ammus suoraan e.m. mainitusta ikkunasta sisään ja räjähti. Tunsimme melkein vahingoniltoa kopeiden upseerien tullessa ulos kirkosta, köhien ja kalkkipölyn valkaisemine pukuineen.

Meitä karjalan evakkopoikia suretti tässä asiassa eniten se, että taas oli yksi kirkko menettänyt arvokkaan ja erittäin kauniin ikkuna-ornamentin.

Satamasta meidän yksikkömme siirrettiin muutaman päivän kulutta Sommen motin lähiaukeamalle, mistä käsin ratsastimme viimeiset sotasaalishevokset lähelle Viipuria. Kun venäjän armeija kuljetti, ainakin kesäsodassa, mukana oriit, tammot ja varsatkin, oli näitten hevosten joukossa

muun muassa erittäin kaunis ja hyvin muodostunut harmah-tava varsa. Rasan Tommi maanviljelijänä ja suurena hevosystävänä ihastui ikihyväksi tähän varsaan jansseidän siunauksen piilotella tätä varsaa teltan takana pusi-kossa, kunnes saisi sen vietyä kotiinsa Vaalimaalle, kun meidän menemisistä ei pidetty nimenhuutoa päivittäin.

Aika loppui kuitenkin kesken, meille ilmoitettiin nääs iltapäivällä, että illan hämärtyessä huomattava jal-kaväkiyksikkö, me mukaan luettuina, piti olla vamiina junakuljetukseen lähemmin ilmoitettavaan paikkaan, mikä selviäisi vasta kun ollaan matkalla tuntemattomaan määränpäähän. Nyt oli Rasan Tommi murheissaan, kun hänen piti luovuttaa varsa sotapoliisille, joka tuli sitä noutamaan. Kun eron hetki tapahtui, piteli Tommi varsaa kaulasta kiinni ja kyöneleet valuiivat poskille, eikä meitäkään muita Kannaksen evakkopoikia ollut vie-läsota niin pahasti runnellut etteivät kaihon kyneleet olisi olleet lähellä.

Kuljetusjuna oli pitkä ja raskaasti lastattu. Siinä olivat panssarintorjuntatykkimme, pari kenttäkeit-tiötä, raskas ilmatorjuntakonekivääri ja tietysti miehis-tö härkävaunuihin lastattuna kahteen kerrokseen. Kussakin vaunussa oli keskellä kamiina, jonka päällä olivat kenttäpakit kovassa käytössä, sillä teetä keitettiin eh-timiseen, kun muutakaan ei voinut tehdä.

Silloin kun junamme oli liikkeellä auringonlaskun aikaan, avasimme vaunujen raskaat leveät ovet ja tuki-puomiin nojaillen ihailimme Kauniin Karjalan avaria maisemia junan kulkiessa vaaran rinteitä. Ensimmäiset yöpakkaset olivat jo värittäneet lehtipuut vihreiden havupuiden joukossa. Olimme tuolloin matkalla Mikke-listä kiertäen Uuksuun ja Pitkäräntaan, josta voiman tunnossa lähdettiin valloittamaan kaukokarjalaa Präätsän ja Aunuksen kautta kohti Syväriä.

Tuntui kuin meitä olisi viety maan ääpiin, sillä Pitkärännasta lähti melkoinen kolonna autojen tai telaketukuljetusvaunujen perässä liikkeelle. Präätsä ja Aunus ensikertalaisen silmin vaikuttivat kovin vierailta ja kuin olisi siirrytty ainakin sata vuotta ajassa taak-sepäin. Sinä vuonna satoi ensi lumi aikaisin mutta sulii tietysti välillä. Sellaisena päivänä saavuimme sur-keata tietä noudattan avaran korkean maaston laelle, mistä avautui tavallaan aukea, melkeinpä kaunis näkymä Syvärin suulle, jossa sijaitsi Voanezenjan pikkukau-punki. Yksiköt sijoitettiin Syvärin rannalle ja meidän pst.tvkit väliaikaisesti aseisiin. Meidän pienen yksikköm-me miehistö sijoitettiin pienelle palokunnan talolle.

Me emme aikailleet, vaan haimme polttopuita mistä saimme ja suloinen lämpö raukasi miehet. Me pidimme jo luonnollisena, että jäämme tähän aseisiin kukaties sodan loppumiseen saakka. Olihan syväri suuri virta ja ikään kuin ääri raja Suomalaisasutukselle entisiltä ajoil-ta. Jo keskiyöllä meidät komennettiin kiireellä kaik-kine pakkauksiimme Syvärin rantaan. Pioneerit oli-vat rakentaneet tukkilauttoja tarpeellisen määrän mei-dän panssarintorjuntatykkeille, ~~jxxxxxxx~~ virran ylit-tämiseksi. Kukin tykkiryhmä sai viedä tykkinsä lautal-leen, joita työntämään oli asetettu kuuluisat saksalaiset svöksyvenemoottorit, mitkä toimivat hyvin matalassakin vedessä. Vasta tuolloin meille ilmoitettiin, että tar-koituksena on ylittää Syvärin virta ja ottaa sillanpääasema vastarannalta. Asia oli ymmärretty.

Meidän hiljaisen joukon käskettiin odottaa siihen asti kun hetken päästä oma tykistö ja k.r. heittimet antavat tulitukea, koska vastaranalla olivat vanjan joukot, jotten vahvuudesta ei edes ollut vähäisintäkään tietoa. Tulituella tykistö ampui ensin liian lyhyitä kun ammuks putoilivat virtaan lähelle vastarantaa, mutta hetken päästä osuivat kohdalleen, minkä todisti sekin, että vastaranalla olevat melko suuret öljysäiliöt syttyivät tuleen. Näkymä oli meille kuin tuonelan joen ylittäminen ja takana odottava helveti, ~~vwv~~ pimeänä syysyönä ja vuolaan mustan virran kuljettaessa meidät melkein kilometrin alemmaksi tavoitteeksi asetetusta mairinnousupaiaksta. Joku lautta ei koskaan saavuttanutkaan muuta kuin tuonelan. Virta piti omansa.

Sillanpääasemat saavutettiin vähäisin taisteluin ja aamun sarastaessa pst.tykkit asetettiin kiireellä strategisesti tärkeimpiin kohtiin. Vosnezenjan kaupunki sijaitti Syvärin suiston ja Kirovin kanavan sekä Äänisjärven suiston seudulla. Tämä paikka ja siitä Ostan suuntaan oleva alue muodostui meidän yksikkömme viimeiseksi puolustusalueeksi vetäytymisvaiheeseen saakka.

Päivän mittaan pst.tykkit kuljetettiin Syvärin ranta ja Kirovin kanavan välimaastoon, Putozin kylään ja Ostan suunnalle. Yksikkömme päälliköstä Jukka Halmeesta tehtiin Vosnezenjan esimäinen komendantti, joka oli heti valmis käyttämään valtaansa yli dodennäöisten rajoitusten. Mutta Kotkalaisena rikoskuulustelijana oli hän varmasti tutustunut tasavallan lakeihin ja sätuksiin sikäli, että mikä ei ollut laissa ~~xxxxxxx~~ kiellettyä, oli sallittua. Tällainenkin tulkinta oli olemassa, ainakin kaidan polun kulkijalla.

Olojen rahoituttua ja linjojen jäätyttyä Ostan suunnalla ja koko Svvärin alueella muutaman päivän kuluessa kävi nimittäin niin, että paikallinen asujamisto, pääasiassa vanhat naiset ja tyttölapset palasivat lähimetsistä pienine hevosineen vähäisine vuohineen, sekä enemmälti pikkurotuisine lehmineen. Kun komendanttimme totesi tämän, velvoitti hän tämän väen pakkoluovuttamaan hänen hallintaansa kaikki nuo elikot joista luovuttajille annettiin suomenkielinen (propuska) todistus luovutuksesta, jossa luvattiin eläimet luovuttaa sodan päätyttyä takaisin omistajilleen, tai korvaus luovutuksesta. Tämä karja piti tietääkseni luovuttaa Itä-Karjalan sotilashallinnolle, mutta kun k.o. määräyksestä oli jäänyt pois ilmeisesti sellainen klausuuli että "kokonaan", niin luovutuksessa tapahtui tälle maaperälle ominaisuus, jossa syntyi niin suuri "mittatappio" että meidän divisioonamme omistukseen ja "käyttöön" jäi kaikkiaan kaksikymmentäyksi lehmää + muutama poni ja muutama vuohi. Tämä viimeainuttu yksi lehmä otettiin komendantin yksityiskomentaan, ja koska se lienee ollut paras lypsävä, sai komendantin yksityislähetti päivittäisen työnsaran lypsää lehmä ja tuoda aamuin illoin herra kapteenille runsas maitoannos. Olipa tuo Kotkalainen veijari niin epäileväinen, ettei lähetille jäänyt vapaaseen hallintaan muuta maitoa, mitä itse jaksosi ja ehti juomaan. Noista muista 20:stä lehmästä, jotka kiireellä teurastettiin e.t.p:ssä (elintarviketäydennyskeskus) että yksikötkin saivat muutaman ylimääräisen liha-annoksen. *Halise vähäinen etu*

Ei meillä sotilaillakaan ollut mitään valittamista ruoan suhteen, ei ainakaan meidän tykkiryhmällämme, sillä meillä oli korpraali Pekka Vurinen joka keskittyi heti Vosnezeniaan saavuttuamme, kanojen ja kukkojen pyydystämiseen ja siinä hän olikin niin taitava, että hänellä oli parin päivän kuluttua kymmenen kanapaistia odottamassa. Kun meitä oli kuusi miestä ja tykkiryhmän johtaja, odotimme erääksi myöhäisillalliseksi juhla-ateriaa, mikä piti siirtää tällaiseen vuorokauden aikaan siksi, ettei kutusmattomia vieraita, varsinkaan komendattia oli yhdytetty tarkastuskierroksella. Kanojen paistamisongelma oli luku sinänsä. Paistamisastiaksi Pekka evakuoi hevostamiehiltä ison rehuämpärin ja miehet luovuttivat kukin kolmen päivän voionoksen, mutta vähäiseksi tuo paistamisaine olisi jäänyt, ellei hylätystä apteekista olisi tullut apua ihmeellisestä johdatuksesta.

No valtauksen jälkeen kaikki kellä oli tilaisuus, lähtivät evakuoimaan mitä vähäistä jostakin löytyi, ja apteekki oli luonnollinen tärkeä kohde, - - jos sieltä löytyisi vielä vaikka spritiä, - - no sitä oli tietysti turha hakea. Minäkin kolusin vielä hyllyjä ja tavailin vähäisellä venäjänkielen taidolla mitä purkeista ja pulloista löytyisi. Eräällä hyllyllä oli koko joukko parinsadan gramman pulloja, jopa hyvässä järjestyksessä. Ratkaisin pullon etiketistä tärkeän venäjänkielisen sanan: Gastorka = yhtä kuin suomeksi risiiniöljy. Miten lienenkin painanut tuon sanan niin tärkeänä muistiini koulun kemiasta. Sehän oli vanhaan aikaan tehokas ulostuslääke (ja kuulemma hyvä vskänlääkekin sikäli ettei yskiä uskaltanut, muuten tuli joutusat housuihin).

Kemiassa selitettiin kuitenkin, että kun tätä öljyä kuumentaa riittävästi, se menettää tehonsa lääkkeenä ja sitä voi hyvin tehokkaasti käyttää rasva-aineena paistoksiin. Minulla välähti heti että voisimme käyttää sitä vaikka osa-aineena perunoita paistaessamme ja latsasin kaikki k.o. pullot taskuihini. Nyt välähti uudestaan kun Pekka tarvitsi lisää rasva-ainetta kanojen paistoon. Vein muutaman pullon Pekalle muilta salaa, ja ihmiekseni Pekkakin tunsi tuon risiiniöljyn ominaisuuden. Sovimme Pekan kanssa salaa, että jos kuitenkin jotain menisi pieleen, valistaisimme vaan poikia mahdollisesta vatsan tarpeettomalta vaikuttavalta ~~kyseiseltä~~ juhlaaterian jälkeen ylensyömisellä. Ateria onnistui, huokaus.

Kapteeni Halme oli lähettänyt toisen läheteistään viemään sotasaaliinaa haalimiaan ikoneja sekä melkoisen hyvän haulikon Suomeen, Kotkaan, sekä samalla tuomaan "kippurahäntä"-viinaa palatessaan. Kuulimme jälkeinpäin tämän lähetin kekkuilissa ollessaan, ettei sotapoliisi ollutkaan takavarikoinnut häneltä kuljettamaansa haulikkoa vaan että hän vei kotiinsa tämän aseensa niinkuin "huomenlajhana" kapteenilta. Jumalan ikonit tulivat kyllä hyvin perille, mutta kai kostivat näin herra komendantille. Ikoniahän ei saa koskaan myydä eikä antaa toiselle; vielä vähemmän varastaa. On olemassa Eestiläinen sananparsi: Varas varastaa varkaan takanta ja suuri Jumala nauraa".

Kun lähetti palasi muutaman päivän kuluttua Suomesta, oli hänellä täysi lasti viinaa ja selitys kapteenille haulikon kohtalasta. Viimemainittua kohtaa ei kapteenimme varmasti uskonut ja antoi ankarat nuhteet lähetilleen hyvän haulikon menetyksestä. Tämän lähetin menneisyys löytyi kyllä rikorekisteristä tasavallassa, ja pöytäkirjoista Kotkan kaupungin omaisuusrikosten kuulustelupöytäkirjoista.

Kun nyt lähetin tuomisten sekä lihan ja maidon lisäksi herra "Byrgermeisterillä" olivat kaikki juhlintaan tarvittavat materiaalit kossa, päätti hän pitää asian kunniaksi pienet juhlat upseereille divisioonan komentajasta alaspäin. Aihe oli tervetullut vaihteluksi yksitoikkoisessa asemasodassa. Kabernaumin tapaiset juhlat toimeenpantiin avarassa, jopa hienohkossa kabinetissa. Ruokien valmistelusta ja tarjoilusta vastasivat Itä-Karjalaistytöt ja pääemäntänä toimi herra komendantin mielitietty. Juhlan ollessa vlimmillään uhkasi viina käydä vähiin, jolloin suvultaan arvostetun luutnantin käynti ja tutkimusartio~~n~~ⁿ jääneeseensa sairaalaan tuotti tuloksen siinä muodossa, että lytyi pullo spriiitä, ainakin pääosiltaan latinankielisestä sitä. Ja juhla voi jatkua.

Hyvät syömiset ja hyvät juomiset nostattivat ainakin herra komendantin mielialan ja vähän muunkin selliseen vireeseen, että mielitiettyemännälle tuli vaikeuksia ohittaa kapteenimme pöydässä melko pitkästä hameestaan huolimatta. Kun muuten iloinen ja naureskelevä karjalaistyttö ei ollut suostuvainen kapteenimme virittelyyn, lähti kapteenimme hoippuen juoksentelemaan mielitiettyä perässä ympäri salia ja ympäri isoa pöytää. Kun lopulta kapteenin läähätys ja ~~mu~~toinkin muoto muuttui, puhkesi tyttö iloisella äänellä pöydän vastakkaiselta puolelta (pajattamaan) = puhumaan : " Ka turhaan sie ruotsin priha munias turvotat".

- - - Ja taas ryyppy murheeseen.

Sairaalaan löytyivät lisälääkitys osoittautuikin maljojen kohottelun jälkeen varsin tehokkaaksi, sillä upseeristo in corporé oli hetken päästä nukahtanut suurin piirtein siihen mihin viimeksi kyökähti. ^{vä} Kun esikunnan y.m.lähetit seuraavana aamuna tulit herättämään ja kaitsemaan esimiehiään, ei näitä tahtonut saada millään heräämään. Kutsuttiin jopa lääkintäkapteeni paikalle, jolloin tutkimus osoitti minunkin läsnäollessa, että tyhjäksi imetyn sairaalaaspriipullon etiketissä luki " Spiritus fortis, opii". Unen totuus selvisi minulle, maallikollekin.

Olisi monen monta , jopa useasti humoristisiakin piirteitä saanutta tositarinaa, mutta poimittakoon vain joitakin niistä:

Kun ostan suunnasta itään olivat venäläisjoukot jättäneet täysin autioksi pienen Budoshin kylän, eikä yhtään siviiliväestöön kuuluvaakaan ihmistä ollut palannut sinne, katsoivat meikäläiset sotilasviranomaiset liian suureksi vaaraksi aution kylän selustassa, että desanttivaaran vuoksi meidän tykkiryhmämme asetettiin k.o. kylään ja lisäaseistuksena saimme konekiväärin sijoitettavaksi valmiusasemaan. Vartiota pidimme yötä päivää, mikä sellaisenaan rasitti miehistöä melkoisesti, kun ottää huomioon, että kaksi miestä piti

yöaikana olla kaksi tuntia kerrallaan vartiossa ulkona.

Muonituksemme tapahtui siten, että kuiva muona jaettiin koko joukolle joka kolmas päivä asemotakäytännön mukaan, mutta keittomuona piti hakea päivittäin Vosnezeniasta. Tähän tarkoitukseen meidän käyttömme annettiin pieni, karvainen, sisukas ja kestävä Itä-karjalaishevonen, yhtä pienine rekineen, sekä tietysti ruoan kuljetusastia. Päivittäiset rekiretket Vosnezeniaan muodostuivat virkistävän vaihtelun asemasodan ja ainaisen korttipelin yksitoikkoisuuteen.

Asuimme yhdessä autiotaloista ja kun talvipakkaset olivat ankarat, eikä entiset asukkaat olleet jättäneet lämmityspuita, sahattiin kaksimetrisellä justerilla seuraavan talon nurkasta alkaen pöveästä hirttä. Puu oli kuivaa ja jälkeä syntyi. Talot olivat poikkeuksetta sellaisia yhdistelmätalvoja joiden alakerta muodosti navetan, tallin, kikalän ja kanalän. Toisessa päässä rakennusta oli heinävarasto ja käymälä. Itse asiassa mukava yhdistelmä kylmänä vuodenaikana. Vain talon yläkerrassa oli pystyuuni ja keittiö-tupa osassa hellaan yhdistetty yhdistetty kolmannesmetrin haloilla lämmittevä laaka uuni, jonka päällysosa oli muurattu lähes kaksimetriseksi lavitsaksi, missä oli tehokasta vanhusten ja lasten lämmitellä kylmimpään aikaan. Peseytymisen tarve täyttyi kylän ainoassa savusaunassa.

Lappeenrannan rikkihappotehtaan rauhanaikainen lämmittäjä sotamies Mutanen tarjoutui vapaaehtoiseksi lämmittäjäksi tuvan uunille, jossa lämmittäjällä oli lämmin olla ja kuin siviilivirkkaan kuuluen hän joutui kylminä öinä heräämään ja lisäämään halkoja pesään, ettei vilu yllättänyt koko poruhkaa. Kerran kilju yllätti Mutasen kun kovalla pakkasella tuli sammui uunista kesken krapulaunien, ja mikäs neuvoksi? Ei hätä ole tällainen tehdaslämmittäjälle. Mutanen haki eteisestä valopetroolikannun minkä sisältö oli jäämistönä paenneen kansan öljylamppuihin tarkoitettua polttoaineesta. Latasi uunin täyteen ja loiskautta hyvän annoksen (kirassia) lamppuöljyä puitten sekaan, - - ja taas tuli roihuusi. Mutanen ja muu väki hikoili ja raapi kutisevia paikkoja. Pirun elukat.

Aamuyöstä tunkeutui talon lattia⁴ turvetäytteistä pistävä savun haju, ei vain Mutasen osastolle, vaan koko lukaaliin. Varion vaihto sattui passeliin aikaan, sillä hän se herätti köhivät miehet turvepaloa, - - vielä kytevää - - sammuttamaan. Uunin alta tuprusi savua mutta tulta ei näkynyt missään. Pojat kuin seitsemän veljestä puolipukeissa ryntäsimme alakerran navetta-tallin puolelle, ja siellähän se välikatossa kytevä turve oli viittä vaille valmis syttymään, hiiloksena kyti.

Sotilaskomento "Ole Valmis" organisoitui melkein itsestään: Yksi kaivolle vettä nostamaan, muut ketjuun ämpäreitä juoksuttamaan ja kaksi roiskimaan vettä välikattoon. Kun kyttö sammui lopullisesti uunin alle sisältä käsin heitetystä vesistä, oli tilanne taas hallinnassa.

Lämmittäjä sotamies Mutanen kävi sammutustyön tiimellyksen aikaan maistelemassa kiljuämpärin poh-

jalta mäskiä(kiljun varsinainen käyttäne) ja kehui ylen iloisena sammutusväen työnjakoa. Se oli kuulemma yhtä hyvä kuin niihin aikoihin, jolloin Mutanen oli vielä tervahöyryn lämmittäjänä sinisellä Saimaalla. Mutanen kertoi: Se oli lauantai-iltapäivä kun saavuttiin satamaan Lappeenrannassa. Kippari komensi väkensä tervahöyryn kannelle ja antoi selvät määräykset: yksi pojista tihtoomman, toinen tervoomaan kolmas saanoo lämmittämää, neljäs viinoo hommoomaan ja viijes vittuva vonkoomaan.

Ole nyt sitten aseveljelle äkäinen, vaikka meinasikin oman yksikkösä murhapolttaa, ja vielä kaukana vieraalla maalla.

Nykysanonnan mukaan palon tutkijalautakunnan muodosti tykkiryhmä+ johtaja kersantti Hytti. Mutanen sai vapauttavan tuomion inhimillisestä erehdyksestä ja tötämättömänä siitä, että vläkerran uuni oli muurattu suoraan välikaton päälle ja kun kirassi valui uunin pohjan läpi ja imeytyi välikaton turpeisiin, sekä alkoi kytämään normaalia korkeammassa lämpötilassa. „Asumisoikeus” siirtyi viereiseen taloon, koska lämmityskielto olisi heti astunut voimaan. Jos esikunta olisi tiennyt tapauksesta. Viereisessä talossa asuttiinkin sitten kevääseen saakka ja lämmityspuut sahattiin edelleen justeerilla naapuritalon seinästä.

En malta olla hmvillen muistelematta ja kertomatta iloluontoisen veijarimme lämmittäjä sotamies Mutasen edesottanusta, kun nyt korpraaliksi ylennetty ikämies Sai ansionsa, ijan perusteella, korpraalin natsat ja kotiloman. Lomalta palatessaan Mutanen osti hieman ylimääräistäkin Alkosta ja yleisestä hekkoudesta johtuen korkasi paluumatkalla Lappeenranta-Aänislinna(Petroskoi) rataosalla ensimmäisen pullon. Rohkaisun vaikutuksesta ja junan pysähdytyä vedenottoon viimeisellä suomenpuoleisella asemalla, meni Mutanen veturinkuljettajan ja lämmittäjän pakeille, kas kun oltiin niinkuin saman alan ammattimiehiä. No Mutaselle suotiin tutustuminen veturin höyrykäyttöön, mikä osoittautui hyvin lokomobiilin kaltaiseksi.

Veturimiesten ystävällisyyden Mutanen palkitsi muutamalla huikalla ensi alkuun. Korpraalillemme näytettiin jopa liikkeellelähdon vipusimet, ja saihan Mutanen junan liikkeelle. Kun veturin hytissä oli tilaa ja sitä lämpöä johon Mutanen oli hamaassa siviilielämässään tottunut, sai hän viivähtää veturin hytissä Aänislinnaan saakka.

Pitkä matkakin meni mukavasti, kun Mutanen tarjosi välillä ammattiveljille pienet moukut. Rasittava työ, pitkä valvominen, veturin suloinen lämpö ja Mutasen tarjoamat runsaat tuliaiset aiheuttivat sen, että hyvissä ajoin ennen Aänislinnaa veturin kaljettava ja lämmittäjä nukkuivat sikeästi, mutta sotaveli Mutanen oli elementissään, kun sai toimia oikein junankuljettajana höyryveturissa. Kaikki sujuikin ratapihalle saakka melkein etiketin mukaisesti, kunnes Mutanen totesi että samoilla raitteilla seisoi järjestelijäveturi asemalla. Junan jarrutus ja pysäyttäminen ei sujunutkaan yhtä tahdikkaasti kuin Saimaalla sellatulla tervahöyryllä, vaan juna törmäsi onneksi kovin vähäisellä vauhdilla järjestelijäveturiin. No mitä lienee tullut vähäisiä vaurioita, mutta

sotapoliisi oli heti paikalla. Nuo valppaat poliisit tote-
sivat liiankin nopeasti, missä vika piili kun varsinaiset
veturimiehet hieroskelivat silmiään ja ihmettelivät mitä
oli tapahtunut vietiin Mutasta jo sotapoliisisaattueessa
kohti sotapoliisin residenssiä.

Junan äkkisyssäys asemalla aiheutti niin paljon sekaan-
nusta, hämminkiä ja kyselyjä sotapoliiseille että heidän
keskittyessään vastaamaan runsaasiin kyselyihin Mutanen
svväänä ihmistuntijana poistui poliisien välistä in Gocnitona
muun yleisön, sotilaiden ja kōpraalien joukkoon. No onhan
valtiolle tapahtunut suurempiakin vahinkoja taitamatto-
muudesta ja vmmärtämättömyydestä tehdyistä inhimillisistä
veturien törmäyksistä. Et edes tutkijalautakunnan lausun-
nossa voitu määritellä tekijää muuna kuin tuntemattomana
sotilaana. - - niin vaikuttava sanonta.

Oli muistaakseni kevättalvi kun minulle oli myön-
netty 12 vkk:n kotiloma ja littera kirjoitettu seuraavan
päivän kuljetusta varten Äänislinnasta Helsinkiin.
Yksikön päällikkö kapteeni Jukka Halme ja luutnantti
Erkki Gröger olivat edellisenä päivänä saaneet tai tuot-
taneet jonkun lomalta palaavan mukana tikkuviinaa kahden-
keskeistä juhlintaa varten, mikä sitten jatkuikin pikku-
tunneille saakka. Kun majoituspaikkamme ja huoneemme si-
jaitsi samassa talossa seinän takana, kuulimme pääosin
sen mökän joka korotajan huoneesta kuului, emmekä pysty-
neet nukkumaan. Lopulta kuulin e.m. herrojen riidan josta-
kin tuntemattomasta asiasta menneen niin pitkälle, että
kapt. Halme uhkasi ampua Pulsan hovin isännän luutn.
Grögerin jonka kapu käski lopulta poistua kämpästään,
mitä Kröger ei suosiolta tehnyt. Kun totesin tilanteen
kehittyneen Grögerin osalta uhkaavan vaaralliseksi,
siirryin huoneiden välisen ison pystyuunin taakse tarvi-
tessa tehdäkseen jotain. Hetken kuluttua kapteenin huo-
neen ovi avautui rytinällä ja kapt. Halme tvönsi edellään
luutn. Krögeriä ulos ovesta edelleen kohti ulko-ovea la-
dattu parbellum pistooli suunnattuna kohti Grögerin nis-
kaa. Kun katsoin tilantaan liian vaaralliseksi mahdolini-
selle vahingonlaukauksellekin, hyppäsin piilostani samalla
tarttuen kapteenin käteen, jossa ase oli, ja työnsin kohti
kattoa jolloin ase laukesikin. Väänsin kapteenin käden
alas, repäisin sen pois ~~xxx~~ kapteenin kädestä, tyhjensin
panoslippaan sisällön lattialle ja heitin aseensa kapteenin
huoneen lattialle, sekä poistuin heti paikalta niinkuin
mitään ei olisi tapahtunut. Aseen laukaus lienee palautta-
nut humalahöyryiset riitelijät todellisuuteen, koska hil-
jaiselo palasi k.o. yäsijoille. Seuranneena aamuna kuu-
lin lähetiltä, että kapteenin oikean käden etusormi piti
hoitaa ja sitoa, koska vääntäessäni asetta väkivalloin
pois kapun kädestä nahka oli revennyt k.o. sormesta.

Tapahtuma tuli mielestäni mitä pahimpaan aikaan
sillä lomatodistukseni ja litterani oli vielä allekir-
joit tamatta, enkä koskaan ollut pitänyt kapteeni Halmet-
ta minään jaloluontoisena ihmisenä tai upseerina.

Kun muitten samaan aikaan lomalle lähtijöitten
paperit oli jo allekirjoitettu, sain käskyn mennä kap-
teenimme huoneeseen. No nyt sitten se tapahtuu, - - ajat-
telin. Kapteeni lojui leveässä sängyssään, märkä
pyyheliina otsallaan ja minua koskevat lomapaperit alle-
kirjoitusallustalla. "Teitte hyvin kersantti Saari, kun

poistitte aseiden kädestäni siinä tilassa, josta olisi tullut helposti turhat uhrin", reippaasta toiminnastanne katson ansainneenne kaksi vuorokautta lisälomaa. Pidin tätä ensin vain karkeana pilana, mutta katsoin kuitenkin aiheelliseksi kiireellä kiittää, sillä kuka ties viivytykseni olisi katsottu krapulaisen kapteenimme mielessä tulkittu vlimielisyydeksi - - ja irvistäen peruuttanut koko lomani. Tavallista reippaamman asennon tehden poistuimme kapteenin huoneesta.

Noin viikkoa ennen juhannusta v. 1943 alkoi kuulua huhuja joitten mukaan sodanjumala olisi kääntänyt selkänsa saksalaisille joukoille ja samalla meidänkin joukkoja kohdannut vaara joutua Kannaksen taisteluissa ankaran painostuksen alla saarroksiin. Yksikkömme salaisessa neuvottelussa paljastettiin vetäytymissuunnitelma ja sen mukaan miten irroittautuminen tulisi mahdollisimman huomaamatta tehdä. Minun osakseni tuli taloushuolto ja kuormasto. Ellen nyt väärin muista, irroittautuminen tapahtui juhannuksen aattona, aamuyöstä, jolloin kuormasto vetäytyi ensin Syvärin ylitse. Sen jälkeen vetäytyi miehistö ja panssarit. Pioneerit olivat viimeöitten aikana miinoittaneet Syvärin yläjuoksun leveän sillan, jonka aikoinaan itse olivat rakentaneetkin sen sillan tilalle jonka venäläiset olivat vuorostaan vetäytyessään räjäyttäneet. Vetäytyminen onnistuikin nipin napin, sillä ensimmäiset vanjat juoksivat jo sillalle, lähes puoleen väliin saakka, kun pioneerimme painoi sähkösytyttimen kahvan alas. Viime hetken jännitys sietämätön jännitys laukesi, kun sillan valtavat palkki- ja parrurakenteet kiehuvivat ilmassa, vieden vanjajoukon mukanaan.

Toisekseen sotilaittemme mieliala oli kohonnut kunsuuntana oli lopultakin kotimaa, toisekseen toisen panssariturjuntatykin johtaja kersantti Pekonmäen kaatuminen ja muonittaja-alikersantti Esa Keppo kuolettavasti haavoittuminen veivät mielialan pohjalukemille. Tapaus Pekonmäki sattui niin, että Pekonmäki oli hakemassa aamulla saijuvettä Syväristä, kun vastarannalta ammuttu kiikarikiväärin luoti osui veden noutajaa suoraan päähän. Siinä meni yksi parhaimmista ja pelottomista sotilaittamme. Se luoti tiesi paikkansa, vaikka Syvärin yläjuoksun leveys on yli kolmesataa metriä.

Muonittaja Esa haavottui Syvärin yli ammutusta panssariammuksesta ja kuoli joukkosidontapaikalla (Jsp.:llä).

Yksikkömme tehtävänä oli viivytystaistelulla suojata omien suurempien yksiköiden vetäytymistä, joten meidän panssarivksikkömme määrättiin olemaan asemissa Syvärin suomenpuoleisella rannalla vielä kokonaisen vuorokauden ajan. Kun divisionan komentaja tuli vetäytymisiltana tarkastuskierrokselle meidän yksikköömme, haukkui hän kompp.päällikkö Halmeen kuumimpaan helvettiin, m.m. siitä syystä, että Halme oli ottanut elävän lehmän ja häkillisen kanoja kuormaston rasitukseksi. Lehmä ja kanat määrättiin heti teurastettaviksi ja nyt tuli kiire, sillä seuraavana aamuna yksikkömekin määrättiin vetäytymään.

Lehmä teurastettiin, nyljettiin ja lihat paloiteltiin, sekä lyhyen roikkumisen jälkeen piti suolata isoon tynnyriin. Minun huolekseni jäi hankkia karkeaa suolaa e.m. tarkoitukseen ja siinäpä sitä ongelmaa olikin. Vetäytyvältä ETP:ltä (elintarvikkeiden täydennyspaikka) lähetettiin kymmenisen kiloa tätä herrojen herkkua, ja niin saatiin lehmä suolattuna kapt. Halmeen jostain mukanaan kuljettamaan suureen tammitynnyriin.

Seuraavana varhaisena aamuvönä ennen auringon nousua, yksikkömme pääsi irtautumaan ja matkasimme kohti Äänislinnaa. Hieman kohentunut mieliala, kun oli juhannusaattokin, alkoi taas laskemaan, kun taivas pilvistyi ja kylmä sade pieksi meitä kiireellä vetäytyviä, sillä vanja oli yllättävän nopeasti ylittänyt laajalta alueelta koko Syvärin virran. Vasta juhannuspäivän iltapäivänä sää kirkastui ja vihollisen painostus lakkasi siinä määrin että yövyimme tienvarren metsässä, mutta kesti kauan ennenkuin saimme telttakaminoissa tulet palamaan, sillä vaattemme olivat läpimärät siinä määrin ettei keneltäkään tahtonut löytyä kuivia tultikkuja. Puista revittiin tuolta ja keloista hakattiin tervaslantuja - - hyvänä neuvona lapsena opittu sanonta: Tuulell tuolta, satteel tervasta". Onnettomampia olivat ne rääsviset sotilaat joitten illalla läpimärät jalkineet, nahkaa kun olivat, olivat kaminan kuumuudessa käpristyneet siinä määrin, että tuskaa tuotti kun ne piti vielä jalkaansa saada. Päivien kuluessa vetäytyessämme Äänislinna oli jätetty jo taakse, suoritettiin yksikköjen uudelleenjärjestelyjä, jolloin kaikki yksikkömme upseerit, jopa aliupseeritkin saivat uudet tehtävät. Meitä jäi vain pst.joukkue ja tvkit vaihdettiin kotimaisiin pst.tvkkeihin. Kuulin vetäytymistais- telussa luutn. Grögerin haavoittuneen erittäin pahasti keuhkoihin, mutta selvisi lopulta elävänä kotiutettuna sodan päätyttyä.

Vieljärvellä ja Nuosjärvellä jäimme saarroksiin kun laajan suoalueen keskeltä kulkevan tien katkaisi vahva venäläinen yksikkö, ja päästäksemme omien puolelle, meidän oli kahlattava kilometrejä laaja suoalue. Hevoset jotka yritettiin kuljettaa mukana, olivat niin painavia, että suon laidan ollessa pahiten upottava, hevoset upposivat sinne. Tykkejä ei edes yritettykään raahata mukana ja konekiväärimiehet olivat pakoitettut heittämään kantamuksensa suohon, kun ei enää muuta vaihtoehtoa ollut ja suohon vyötäisiä myöten olivat joutuneet itsekkin uponneet. Kun lopulta pitkän päivän vaellettuaamme suolla, totesimme päässeemme vielä omien puolelle olimme aikamoinen rääsyläisarmeija, sillä jo ennestään heikkokuntoiset pumppusarkaiset päällyshousut olivat kuluneet ja repeilleet polviin saakka. Onneksi sellaiset (puusilkkiset) alushousut olivat suojelleet sääriä verihaavoilta. Hernekeittoa tai muutakkin ylellistä ruokaa emme olleet saaneet moneen päivään, ja kuivamuona oli leipälaukusta ajat sitten syöty. Kun lopulta tapasimme uuden yksikkömme päällikön, joka huomattessaan jääneensä komentojoukkonsa kanssa saarroksiin, jätti komentotelttansakin pystyyn kaikkine tavaroineen ja hevosineen, sekä pakeni paikalta, kai hänkin suota pitkin, jättämättä meille edes minkäänlaista vetäytymiskäskyä, jota odottelimme melkein vangiksi mahdollisesti jäämiseen saakka, menin tämän kapteenin eteen ja kysyin suoraan, että mihin hän oli lähtenyt motista jättämättä meille minkäänlaista käskyä vetäytymisestä vastasi hän vain röyhkeästi, että minä lähetin teille käskyn: " Pelastautukoon ken voi" -- sanatarkasti näin.

Seuraavaa peräntymisvaiheemme laajaa metsäaluetta en muista enää nimeltään, mikä sekin mahtoi kuulua Nuosjärven alueeseen. Siinä jalkaväki kaivautui ampumahautoihin ja mekin kaivoimme konekivääripesäkettä hiekkaiselle mäenrinteelle. Kun lähimetsästä kuului m.m. muonakärrvjen kolinaa, todettiin vanjan saapuneen jo lähietäisyydelle, jolloin minun määrättiin muodostamaan kolmimiehinen tiedustelupartio ja illan hämärtyessä edetä niin pitkälle, että voisimme saada tietoa linjojemme kohdalla olevien vihollisten määrästä y.m. Ehdimme edetä noin kilometrin verran, kun yllättäen näimme edessämme vanjan nuotion ja sen ympärillä ryhmän verran vanjoja. Hetken kuluttua tuli heidän hevosvetoinen muonakärrynsä läheltä meidät sivuuttaen, jolloin maastouduimme kiireesti. Kysyin nyt ryhmän pojilta mitäs mieltä he ovat, tuhoammeko k.o. joukon konepistoolitulliamme, vai viemmekö vain tiedon partion tuloksesta.

Ryhmäni korpraali vastasi minulle vakaasti, että mitäs me enää tappamaan, kun sotakin näyttää jo lähes menetetyltä, meille voisi käydä samalla tavoin jossain tilanteessa. Pidin vastausta niin viisaana ja vaikuttavana että palasimme omien luoksemme ja tein tilanneilmoituksen havainnoistamme.

Tätä seuraavana päivänä minut komennettiin talousaliupseeriksi, laskemaan muonavahvuuksia ja tilittämään entiset saamiset Etp:lle. Konekivääripesäkettä jota olin ollut edellisenä päivänä kaivamassa, minun tilalleni määrättiin partiossani ollut korpraali. Kun hiekka tahtoi valua takaisin kaivantoon nousi mainittu korpraali kaivannon reunalle heittääkseen hiekan vähän kauemmaksi, mistä seikasta toiset kaivajat varoittivat häntä. "No se on sitten kohtalon ivaa jos niin kävisi", vastasi korpraali. Noustuaan penkalle ja heitettyään vain muutaman lapiollisen, kuului laukaus vanjan puolelta metsästä ja korpraalimme putosi konekivääripesäkkeen pohjalle poikien svliin pää luodin lävistämänä.

Sellainen voi olla kohtalo sodassa. Pojat toivat kometokorsulle korpraalivainajamme verisen hatun, toden ohimennen että tämä olisi ollut sinun kohtalosi jos et olisi tänään tänne komennettuna muonia laskemaan."